DOCUMENT RESUME

ED 114 387 SP 009 635

TITLE Jaarverslag 1974 (1974 Yearbook).
INSTITUTION Netherlands Foundation for Educational Research, The Hague.
PUB DATE Sep 75
NOTE 162p.; In Dutch

EDRS PRICE MF-$0.76 HC-$8.24 Plus Postage
DESCRIPTORS *Educational Development; *Educational Research; *Financial Support; *Foreign Countries; Research Committees; *Research Projects
IDENTIFIERS *Netherlands

ABSTRACT

This book is the annual report of the Foundation for Educational Research (Stichting Voor Onderzoek Van Het Onderwijs--SVO) of the Netherlands. Chapter 1 is an introduction which explains SVO's part in educational research, while chapter 2 discusses the general affairs of the SVO. In chapter 3 SVO activities are described. They include (1) project management, (2) supplementary financing, (3) programming of research and development activities, (4) experimental dissemination of project results, (5) research in connection with experiments, (6) documentation and information, (7) requests for advice, and (8) international affairs. Chapter 4 describes the financial administration of the projects, while chapter 5 reviews projects subsidized in 1974. Chapter 6 is an analysis of some of the projects. A report of current projects is contained in chapter 7 and chapter 8 is a survey of the final reports submitted in 1974. Chapter 9 contains data on various SVO boards, committees, and groups. The final chapter is a list of SVO publications. (RC)

****
* Documents acquired by ERIC include many informal unpublished *
* materials not available from other sources. ERIC makes every effort *
* to obtain the best copy available. Nevertheless, items of marginal *
* reproducibility are often encountered and this affects the quality *
* of the microfiche and hardcopy reproductions ERIC makes available *
* via the ERIC Document Reproduction Service (EDRS). EDRS is not *
* responsible for the quality of the original document. Reproductions *
* supplied by EDRS are the best that can be made from the original. *
****

ED114387

Jaarverslag 1974

STICHTING VOOR ONDERZOEK

VAN HET ONDERWIJS

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH,
EDUCATION & WELFARE
NATIONAL INSTITUTE OF
EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION POSITION OR POLICY

's-GRAVENHAGE - SEPTEMBER 1975

SP009 635

INHOUD

		pag.
1.	Inleiding	5
2.	Algemene zaken	7
3.	S.V.O.-activiteiten	13
	3.1 Projectenbeheer	14
	3.2 Toeslagfinanciering	15
	3.3 Programmering van onderzoek en daarmee samenhangend ontwikkelingswerk	16
	3.4 Experimentele verspreiding van projectproducten	17
	3.5 Onderzoek in samenhang met experimenten	18
	3.6 Documentatie en Informatie	19
	3.7 Verzoeken en adviezen	20
	3.8 Internationale aangelegenheden	22
4.	Financieel beheer	25
	4.1 Financieel overzicht 1974	26
	4.1.1 Staat van lasten en baten dienstjaar 1974	26
	4.1.2 Toelichting bij de staat van lasten en baten dienstjaar 1974	26
	4.2 Overzicht projectfinanciering 1974	29
	4.2.1 Overzicht van toegekende subsidie naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van de Stichting	29
	4.2.2 Jaaruitgaven voor in 1974 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs	30
5.	Overzicht projecten 1974	65
	5.1 Onderzoeksprojecten	66
	5.2 Programmeringsprojecten	98
	5.3 Experimentele verspreiding en experimenten	100
	5.3.1 OF-projecten	100
	5.3.2 Experimentele innovatieprojecten en experimenten	102
	5.4 Participatie-onderwijsprojecten	104
	5.5 Congressen, conferenties en studiereizen	106
	5.6 Dissertaties en publikaties	110
6.	Projectenanalyse	115
7.	Verslagen over lopende onderzoeken	125
8.	Overzicht eindrapporten uitgebracht in 1974	145
9.	Organisatie	153
10.	S.V.O.-publikaties	157
11.	Summary	163

1

Inleiding

Het jaar 1974 kan als een opvallend en belangrijk jaar in de ontwikkeling van de activiteiten van de S.V.O. ter bevordering van het onderzoek van het onderwijs worden getypeerd, hetgeen moge blijken uit de vermelding van de volgende punten:

— Mede op verzoek van de huidige Minister van Onderwijs en Wetenschappen is een plan opgesteld voor de zo hoog nodige verbetering van het financieringssysteem van het onderwijskundig onderzoek, dat via de S.V.O. wordt gesubsidieerd.

— Een werkgroep is opgericht voor het ontwerpen van een bruikbaar systeem voor programmering van de onderwijsresearch in het kader van de doelstelling van de S.V.O., met behulp waarvan het onderzoek beter op de behoeften van het beleid en de praktijk van het onderwijs kan worden gericht.

— Het zgn. Institutenoverleg kwam tot stand. Het gaat hier om een geregeld overleg tussen de S.V.O. en de onderzoeksinstituten, die het grootste deel van het door S.V.O. gesubsidieerde onderzoek verrichten. Deze samenwerking maakt het met name mogelijk de ontwikkeling en coördinatie van instituutsplannen te bevorderen. Verder wordt in de naast toekomst gestreefd naar een onderlinge afstemming tussen die plannen en de landelijke programmering van het onderzoek.

— Een analyse werd gemaakt van de structuur en functionering van het werkapparaat van de Stichting, op grond waarvan de indeling van het bureau werd herzien en maatregelen konden worden genomen, die een voortgaande aanpassing mogelijk maken aan de eisen waaraan het S.V.O.-apparaat in een nog voortdurend veranderende situatie moet voldoen.

Daarnaast publiceerde de Minister van Onderwijs en Wetenschappen in het begin van 1974 een discussienota over de structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs. Voortgezette bezinning op de groei naar een optimaal functionerende organisatie van de onderwijsresearch zal nodig zijn om de taken te kunnen verrichten, die aan het onderzoek en daarmee annex aan de S.V.O. worden toegekend in deze ministeriële plannen voor de opbouw van de voorgestelde verzorgings- en ondersteuningsstructuur.

De opzet van dit verslagboek is gelijk aan die van vorige jaarverslagen. Het werd nuttig geacht de in 1973 begonnen analyse van het projectenbestand voort te zetten, waarin tevens de gegevens uit 1974 zijn opgenomen.

In het jaarverslag 1973 week de indeling in soorten van onderwijs, opgenomen in hoofdstuk 6, gewijd aan de projectenanalyse, af van de indeling in de paragraaf over het projectenbeheer in hoofdstuk 3 en in de hoofdstukken 4 en 5. In dit verslag is in alle hoofdstukken eenzelfde indeling in onderwijssoorten aangehouden.

J. G. H. Tans, voorzitter
C. J. M. H. Souren, secretaris

2

Algemene zaken

7

De bestuurssamenstelling bleef in het verslagjaar ongewijzigd. Er waren twee plaatsen in het bestuur vacant. In afwachting van de nadere positie en functiebepaling van de S.V.O. binnen de ministeriële plannen m.b.t. een regeling van de verzorgings- en ondersteuningsstructuur ten dienste van het primair en secundair onderwijs, werden deze nog niet aangevuld.

Er werden tien bestuursvergaderingen gehouden, gewijd — zoals gebruikelijk — aan de behandeling van subsidieaanvragen en aan kwesties verband houdend met onderzoeksaspecten, mede in hun relatie naar het overheidsbeleid en het veld toe gezien. De voornaamste daarvan zijn in het kort hieronder weergegeven.

2.1 Uitgebreide aandacht is besteed aan de financiële beleidsaspecten van het onderzoek van het onderwijs dat door de S.V.O. wordt gesubsidieerd.

2.1.1 In de eerste plaats gold dit het verschijnsel dat het geld, dat binnen een S.V.O.-begroting in de vorm van financiële verplichtingen ten laste van het lopende begrotingsjaar wordt toegekend voor de uitvoering van gesubsidieerde projecten, voor een belangrijk deel niet wordt gebruikt. De omvang hiervan kan echter pas exact worden vastgesteld na afsluiting van het boekjaar aan het einde van het eerste kwartaal van een daarop volgend jaar.

Het gevolg van deze gang van zaken is dat het bestuur zich in de loop van een begrotingsjaar met een dreigend tekort ziet geconfronteerd, hetgeen weer repercussies heeft op de toekenning van nieuwe subsidie-aanvragen in dat jaar, terwijl achteraf blijkt dat er toch nog voldoende geld beschikbaar was.

Als belangrijkste oorzaken van dit verschijnsel kunnen worden aangegeven:

— een latere start van projecten dan de begindatum die in de betreffende subsidieaanvragen is aangegeven;

— temporisering in de uitvoering van gesubsidieerde projecten, vaak ten gevolge van personeelsmutaties;

— wijzigingen, die soms tijdens de uitvoering in de planning van projecten dienen te worden aangebracht.

Als eerste en tijdelijke maatregel om deze budgettaire moeilijkheid te ondervangen, werd in 1974 bij de toekenning van subsidies ten laste van dat jaar met een percentage „lucht" in de S.V.O.-begroting rekening gehouden, dat gelijk was aan het percentage dat op de begroting 1973 berekend werd.

Voorts is besloten:

— om van het Ministerie van O. & W. gedaan te krijgen dat voor de S.V.O., als stichting die in 1973 werd aangewezen voor toepassing van art. 24 van de Comptabiliteitswet, deze toepassing ook de facto mogelijk te maken; daardoor zou het batig saldo van de projecten-besteding in een bepaald jaar naar een volgend jaar overgeheveld kunnen worden;

— om in nauwe samenwerking met de instituten, die in het I.O. participeren (zie hieronder sub. 2.2), te bereiken dat gegevens over het financieel-administratieve verloop van het onderzoekswerk tijdiger worden verstrekt;

— om het administratieve apparaat in het S.V.O.-bureau aan te passen, ten einde op elk gewenst moment een duidelijk beeld te verkrijgen van de financiële stand van zaken zowel wat de aangegane verplichtingen als wat de gedane en nog te verwachten uitgaven voor een bepaald kalenderjaar betreft.

2.1.2 In de tweede plaats bleek eind september van het verslagjaar, dat op de in februari 1974 door de S.V.O. voor 1975 ingediende begroting een bedrag van bijna 1½ miljoen door het Ministerie in mindering was gebracht. Aangezien de financiële verplichtingen die door de S.V.O. in de loop van een jaar voor uitvoering van onderzoek worden aangegaan, ook en vooral consequenties hebben voor het daarop volgende jaar, zou deze vermindering — gelet op de reeds aangegane verplichtingen — tot een tekort op de begroting voor 1975 gaan leiden.

Derhalve werd om overleg met de Minister verzocht ten einde na te gaan hoe deze moeilijkheid voor 1975 zou kunnen worden opgelost. Bovendien werd hem gevraagd de Stichting in de toekomst tijdiger op de hoogte te stellen van het te verwachten bedrag aan rijkssubsidie voor een komend dienstjaar. Tenslotte werd er bij de bewindsman op aangedrongen het bestuur nader te informeren over zijn te voeren beleid aangaande de ontwikkeling van het onderzoek van het onderwijs, ten einde de S.V.O. in staat te stellen haar financieringsbeleid sneller en beter daarop af te stemmen.

2.1.3 In tegenstelling tot voorafgaande jaren, waarin de Stichting — op één uitzondering na — over voldoende middelen kon beschikken om aan de vraag naar subsidie voor onderzoek te kunnen voldoen, werd het eind 1974 duidelijk dat dit in de toekomst niet meer zonder meer het geval zou zijn. Geconcludeerd werd dat dit tot een herziening van het financieringsbeleid zou moeten voeren, in samenwerking met het Ministerie en de betreffende onderzoeksinstituten. De plannen voor de onderzoeksprogrammering — zie hfdst. 3.3 — en voor wijziging van het subsidiëringssysteem t.b.v. daarvoor in aanmerking komende instituten — zie hierna sub 2.1.4 — zouden daar mede toe kunnen bijdragen.

2.1.4 In de vierde plaats wordt nog vermeld dat, mede op verzoek van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, studie werd gemaakt van een vorm van financiering van door instituten uit te voeren onderzoekswerk. Deze studie zou moeten leiden tot het bieden van meer waarborgen zowel voor de continuïteit van de door S.V.O. gesubsidieerde onderwijsresearch als voor de rechtspositie van de daarbij betrokken onderzoekers en hun assistenten, dan het tot dusver gebruikte systeem waarbij projecten ad hoc worden gefinancierd, al dan niet in combinatie met een zgn. toeslagfinanciering.

Deze studie is verricht in samenwerking tussen het S.V.O.-bureau en enkele werkgroepen, die daarvoor vanuit het Institutenoverleg werden aangewezen. Het resultaat daarvan vond zijn neerslag in een nota getiteld: „Subsidiëringssysteem voor onderzoek van het onderwijs", die aan het einde van het verslagjaar aan het bestuur van de S.V.O. is aangeboden.

2.2 Het reeds gesignaleerde institutenoverleg kwam begin 1974 tot stand. Daarin participeren acht instituten, die te zamen het grootste deel van het door S.V.O. gesubsidieerde onderzoek uitvoeren, en het S.V.O.-bureau. Deze instituten zijn:

— het Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie, Amsterdam;

— het Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch, Amsterdam;

— het Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Utrecht;

— Intersubfacultaire Vakgroep i.o. Onderwijskunde, Rijksuniversiteit, Leiden;

— het Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen;

— het Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch, Nijmegen;

— de Vakgroep Onderwijskunde Katholieke Universiteit, Nijmegen;

— het Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen.

Er werd in 1974 vijfmaal vergaderd.

Aan het S.V.O.-bestuur werd advies uitgebracht over:

— positie en functie van het onderzoek, zoals deze werden beschreven in de discussienota van Minister Van Kemenade „Naar een structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs";

— het door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen geëntameerde evaluatieonderzoek van de nieuwe lerarenopleidingen;

— een subsidiëringssysteem voor onderzoek van het onderwijs, gebaseerd op meerjarenplanning van de instituten;

— de wijze van beoordeling van eindrapporten, uitgebracht over door S.V.O. gesubsidieerde onderzoeksprojecten.

Daarnaast werden twee werkgroepen ingesteld, die een nota voorbereiden over respectievelijk:

— het publiciteitsbeleid op het terrein van de onderwijsresearch, en

— bruikbaarheid en verspreiding van onderzoeksresultaten ten dienste van beleid en praktijk op het terrein van het onderwijs.

Voorts vond overleg plaats over onderwerpen van gemeenschappelijk belang, zoals de financiële situatie van de S.V.O., de mogelijke consequentie daarvan voor 1975 en 1976 en de rechtspositie van de instituutsmedewerkers; tevens werd besloten tot het doen samenstellen van een overzicht van allen die als medewerkers betrokken zijn bij onderzoek van het onderwijs in ons land.

2.3 In het verslag over 1973 is reeds medegedeeld dat, met assistentie van een organisatie-adviesbureau, een begin werd gemaakt met de nodig gebleken aanpassing van het uitvoerend apparaat van de Stichting. De hieraan verbonden werkzaamheden zijn in het verslagjaar voltooid. Als resultaat daarvan werd het bureau van de S.V.O. bij de jaarwisseling 1974/1975 ingedeeld in:

— het directiesecretariaat,

— de afdeling projectenbeheer,

— de afdeling programmering,

— de dienst voor de financiële administratie,

— de (gecombineerde) dienst voor documentatie en informatie,

terwijl een huismeester is belast met huishoudelijke zaken. Er is een Dagelijkse Leiding (D.L.) gevormd, bestaande uit de directeur en de hoofden van de afdelingen projectenbeheer en programmering.

Bovendien werd een Werkgroep Interne Organisatie (W.I.O.) ingesteld, bestaande uit twee bestuursleden, de drie leden van de Dagelijkse Leiding en twee leden, gekozen door en uit de gezamenlijke bureaumedewerkers. Deze W.I.O. adviseert het bestuur en de Dagelijkse Leiding in bureauaangelegenheden, die door de leden in de vergaderingen van de W.I.O. worden ingebracht.

Voor de nominale samenstelling van het bureau wordt naar hoofdstuk 9 verwezen.

Afzonderlijk moet nog worden vermeld dat de heer W. Vitters, als boekhouder werkzaam bij de Financiële Administratie, na een kortstondige ziekte in het najaar van 1974 is overleden. Het S.V.O.-bureau verloor in hem een consciëntieuze en collegiale medewerker, die wij in dankbare herinnering herdenken.

2.4 Behalve ten aanzien van de bovengenoemde punten had het bestuur verder nog bemoeienis met verschillende daarnaast door de Stichting in 1974 ondernomen activiteiten, waarover in hoofdstuk 3 verslag is gedaan.

3

S.V.O.-activiteiten

3.1 Projectenbeheer

3.2 Toeslagfinanciering

3.3 Programmering van onderzoek en daarmee samenhangend ontwikkelingswerk

3.4 Experimentele verspreiding van projectprodukten

3.5 Onderzoek in samenhang met experimenten

3.6 Documentatie en Informatie

3.7 Verzoeken en adviezen

3.8 Internationale aangelegenheden

3.1 **Projectenbeheer**

Hieronder is een kwantitatief overzicht gegeven van de projecten, die in 1974 in uitvoering waren en van de nieuwe projecten, die in dat jaar voor het eerst voor subsidiëring in aanmerking kwamen.

De projecten zijn gegroepeerd volgens de soorten van onderwijs waarop zij betrekking hebben.

	Soorten van onderwijs	In uitvoering in 1974	Nieuw toegekend in 1974
I	Peuteronderwijs	—	—
II	Integratie Peuter-Kleuteronderwijs	4	2
III	Kleuteronderwijs	1	—
IV	Integratie Kleuter-basisonderwijs	9	1
V	Basisonderwijs	18	3
VI	Buitengewoon onderwijs	4	1
VII	Integratie Basis-Voortgezet onderwijs, incl. brugjaar	9	—
VIII	M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O.	12	1
IX	Lager, Middelbaar en Hoger Beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	5	2
X	Voortgezet Onderwijs Algemeen	6	1
XI	Onderwijs t.b.v. 3 à 4- tot 16-jarigen	10	1
XII	Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing	7	4
XIII	Part time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-onderwijs	3	1
XIV	Wetenschappelijk Onderwijs	10	2
XV	Onderwijs buiten schoolverband	4	2
XVI	Diverse school-typen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	18	10
	Totalen	120	31 *)

*) Voor zover de in de tweede kolom vermelde projecten in 1974 in uitvoering werden genomen, zijn zij tevens in de aantallen van de eerste kolom begrepen.

In 1974 werden 42 nieuwe subsidieaanvragen behandeld, waaronder 2 herziene aanvragen.

Daarvan werden er 31 toegekend, 9 afgewezen en 2 aangehouden.

Bovendien is onder nummer PO 321 aan de, in de Onderzoeksgroep Participatie-Onderwijs deelnemende instituten een subsidie toegekend voor de voorbereiding en coördinatie van projecten in het kader van het werkplan onderzoek participatie-onderwijs.
Tegen twee afwijzingen werd door de betreffende aanvragers beroep aangetekend. Het resultaat van dit beroep leverde in het eerste geval een herziene aanvrage op, die alsnog kon worden gehonoreerd. De beroepsprocedure met betrekking tot de tweede afgewezen aanvrage was aan het einde van het verslagjaar nog niet afgesloten.

Ten behoeve van reeds lopende projecten werden in 1974 22 vervolgbegrotingen, 24 vervolgaanvragen, 28 verzoeken om aanvullende subsidie en begrotingsverschuivingen behandeld. In 1974 zijn over door de Stichting gesubsidieerde projecten 78 tussentijdse verslagen en 35 eindrapporten uitgebracht.

Daar al vaker gebleken was dat onduidelijkheid in het veld bestond omtrent de gevallen waarin men subsidie kan aanvragen voor het maken van een studiereis, het bijwonen van buitenlandse congressen en conferenties en het uitbrengen van een publikatie, werden hiervoor nader omschreven criteria vastgesteld. In aanmerking voor behandeling komen:

a. aanvragen die worden ingediend voor, in het kader van één of meer S.V.O.-projecten, participerende personen, waarbij het verband van de studiereis of conferentie met en het belang ervan voor de reeds gesubsidieerde werkzaamheden dient te worden aangetoond;

b. aanvragen voor studiereizen, conferenties en publikaties, waarvan kan worden aangetoond dat het onderwerp valt binnen de doelstelling van de Stichting: het bevorderen van onderzoek en daarmee samenhangend ontwikkelingswerk ten dienste van het onderwijs.

Deze aanvragen dienen derhalve duidelijk gerelateerd te zijn aan S.V.O.-projecten of te passen in het kader van de S.V.O.-activiteiten.

3.2 Toeslagfinanciering

Zoals in het jaarverslag 1973 reeds is meegedeeld, houdt het verstrekken van een toeslagfinanciering in dat aan daarvoor in aanmerking komende instituten onder bepaalde voorwaarden een extra subsidie wordt verleend voor het bekostigen van werkzaamheden, die worden verricht voor de planning, de voorbereiding en de interne coördinatie van door de S.V.O. gesubsidieerde projecten.

Op grond van deze regeling werd in 1974 een subsidie toegekend aan het R.I.O.N. te Groningen, het Kohnstamm-instituut te Amsterdam, de Vakgroep Onderwijskunde van de Technische Hogeschool Twente en de Vakgroep Onderwijskunde van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

3.3 Programmering van onderzoek en daarmee samenhangend ontwikkelingswerk

In het vorige jaarverslag is bericht, dat in het najaar van 1973 de Minister van Onderwijs en Wetenschappen aan de S.V.O. de wens te kennen gaf nog niet over te gaan tot de instelling van een Programmeringscommissie „op brede basis"; dit in verband met de plannen om tot een nieuwe structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs te komen.

De begin 1974 gepubliceerde discussienota over deze nieuwe structuur maakte duidelijk, dat de bezinning van de S.V.O. over de programmering van het door haar gesubsidieerde onderzoek en het daarmee samenhangend ontwikkelingswerk, niet los kon worden gezien van de in de nota neergelegde gedachten over de programmering van de onderwijsvernieuwing en over de taak en positie van de S.V.O.-„nieuwe stijl".

Afweging van de in de gegeven situatie meest geschikte mogelijkheid leidde uiteindelijk in april 1974 tot het besluit een Werkgroep Programmering (W.P.) op te richten, samengesteld uit enkele „externe deskundigen" en uit medewerkers van het S.V.O.-bureau. Deze werkgroep kreeg tot taak: (1) de bestudering van het programmeringsvraagstuk — gezien in het kader van de doelstelling van de S.V.O. — en, op basis hiervan, (2) het ontwikkelen van richtlijnen ten behoeve van het (zo spoedig mogelijk) nader uitwerken en uitvoeren van een programmering van onderzoek van het onderwijs.

Vanaf juni kwam de W.P. vier maal in het verslagjaar bijeen. Gedurende deze periode werd een eerste gedachtenwisseling afgerond over de grondlijnen van de voor het S.V.O.-bestuur op te stellen nota, die uiterlijk medio 1975 gereed zou moeten komen.

Vanaf 1972 betrof de meest belangrijke aanzet tot programmering het initiëren en laten uitvoeren van een aantal voorstudies over hoofdproblemen van het kleuter- en basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. In het jaarverslag 1972 is mededeling gedaan van de redenen om de programmeringsactiviteiten van de S.V.O. voorlopig tot deze voorstudies te beperken (de zgn. „nooit-weg-filosofie"). Medio 1974 waren inmiddels — op basis van de in het voorjaar 1972 door het bureau opgestelde nota „Denkraam voor te entameren voorstudies ten behoeve van de programmering" — zes van deze studies in uitvoering.

In toenemende mate deden zich echter problemen voor rond de functie en het doel van de voorstudies. Een en ander kwam nog eens expliciet naar voren tijdens het eerste gezamenlijke overleg tussen de instituten die een voorstudie in uitvoering hadden en het S.V.O.-bureau in maart 1974. Dit alles maakte het dringend gewenst om op korte termijn tot duidelijkheid te komen over het kader, waarin dit soort terreinverkennende activiteiten moest worden geplaatst.

De genoemde onduidelijkheid leidde in het najaar 1974 tot een door het bureau opgestelde nota: „Van voorstudies naar trendreports". Op basis van deze nota besloot het bestuur de in uitvoering zijnde voorstudies — voor zover mogelijk — om te bouwen en te beperken tot zgn. trendstudies. Met de aanzet van nieuwe soortgelijke studies zou worden gewacht op de ontwikkeling rond de Werkgroep Programmering.

Onder een trendreport werd verstaan: een systematische en kritische comparatieve weergave van langs empirische weg verworven inzichten, vastgesteld in de literatuur, met betrekking tot een onderzoeksthemagebied.

In aansluiting op het laatstgenoemde bestuursbesluit werd door het bureau een begin gemaakt met het overleg om tot aanpassing van de lopende voorstudies te komen.

3.4 Experimentele verspreiding van projectprodukten

De S.V.O. heeft zich vanaf 1970 daadwerkelijk beziggehouden met de problematiek rond de overdracht van onderzoeks- en ontwikkelingsprodukten naar de onderwijspraktijk. Men zag zich hierbij geplaatst voor problemen van zowel onderwijskundig-inhoudelijke als onderwijs-structurele aard.

De tot nu toe in de afgelopen vier jaar opgedane ervaringen maakte een nadere bezinning in een ruimer verband met in het bijzonder de innovatie-organen nodig, ten einde na te gaan welke oplossingen zouden kunnen worden gevonden voor de gesignaleerde overdrachtsproblemen, vooral met het oog op een goede voortgang en afsluiting van een aantal (lopende) S.V.O.-projecten. Dit ook al, daar het Contactorgaan voor de Innovatie van het Onderwijs (C.I.O.) *) in het voorjaar liet weten eerst duidelijkheid te willen hebben over het vraagstuk van systematische overdracht van onderzoeks- en ontwikkelingsresultaten, alvorens men verder wilde deelnemen aan de bij de verschillende S.V.O.-projecten ingestelde Produktbegeleidingskommissies (P.B.K.'s).

In het hierop volgende overleg met het C.I.O. werd onderscheid gemaakt tussen de algemene problematiek en de thans gerezen problemen bij enkele S.V.O.-projecten, die zich in een stadium van afsluiting bevonden (t.w. de projecten: 033, OF 89 en OF 128B). In mei werd overeenstemming bereikt over de inschakeling van het C.I.O. bij de voornoemde projecten.

Met betrekking tot de meer algemene samenwerking tussen het C.I.O. en de S.V.O. resulteerde het overleg in november 1974 in een drietal afspraken, t.w.:

— een vertegenwoordiger van de S.V.O. zou in het vervolg — en voorlopig voor een periode van een jaar — als waarnemer de vergaderingen van het C.I.O. kunnen bijwonen;

— het C.I.O. zou, bij de behandeling van subsidieaanvragen van daartoe in aanmerking komende projecten, als „extern adviseur" worden ingeschakeld;

— aan de hand van een, door de S.V.O. beschikbaar gestelde inventarisatielijst van lopende projecten zou het C.I.O. zich beraden over een eventuele participatie met het oog op een mogelijke verspreiding van onderzoeksresultaten.

---

*) In het C.I.O. participeren de drie landelijke Pedagogische Centra en het Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviescentra (W.P.R.O.)

Conform het advies van de P.B.K. van project 033 („Rekenproject Basisonderwijs") besloot het bestuur niet over te gaan tot een experimentele innovatiefase. Het leek gewenst de ontwikkelde produkten, via een beperkte verspreiding aan een aantal instanties, zoals C.I.O.-participanten en opleidingsinstituten, tegen kostprijs beschikbaar te stellen.

Een dergelijk besluit werd in die vergadering ook omtrent project OF 128B (Voorbereiding verspreiding van het KIOSK-programma) genomen. Tevens werd het betreffende instituut in de gelegenheid gesteld in overleg te treden met de innovatie-organen en de opleidingsinstituten om tot een bevredigende herziening van het voorliggende materiaal te komen. Een en ander zou ertoe kunnen leiden dat te gelegener tijd het herziene produkt aan een uitgever voor publikatie zou kunnen worden aangeboden.

3.5 **Onderzoek in samenhang met experimenten**

1. Voor de ondersteuning van de experimenten in de landelijke sector van het participatie-onderwijs voor de werkende jongeren werd, zoals in het vorige jaarverslag is bericht, door de S.V.O. in het najaar 1973 de Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs (O.P.O.) opgericht, waarvan de werkzaamheden door de Stichting worden gefinancierd.

Medio 1974 is over het door de O.P.O. inmiddels ontworpen werkplan 1974/75 aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen advies uitgebracht. Hierin werd benadrukt dat de gekozen prioriteiten van onderzoek te veel de resultante waren van de actuele behoeften van dit experimenteerveld. Te weinig zou het voorgestelde onderzoek zich gaan richten op de basisproblemen van het participatie-onderwijs, hetgeen toch nodig zou zijn om een bijdrage te leveren aan de verheldering, c.q. oplossing van de hoofdproblemen in deze sector van het onderwijs.

Bovendien werd, gelet op het grote aandeel van het ontwikkelingsonderzoek in het werkplan, gewezen op de oorspronkelijke taakstelling van de onderzoeksgroep. Geattendeerd werd op het gevaar dat de O.P.O. door de situatie in dit veld, voor een aantal taken zou worden gezet, waarvoor deze niet in eerste instantie werd opgericht.

Tenslotte is er op geattendeerd dat de in 1973 getroffen regeling voor de onderzoeksgroep in de sector participatie-onderwijs, op grond van de verkregen ervaring, dringend aanpassing behoefde. Zijn positie en functionering zowel binnen de betreffende onderwijssector als in zijn relatie tot de C.O.E., de S.V.O. en de onderzoeksinstituten zouden nader bepaald en verduidelijkt moeten worden.

2. Met de door de Minister ingestelde Innovatiecommissies voor het basisonderwijs en de middenschool (I.C.B. en I.C.M.) vonden in het voorjaar van 1974 de eerste contacten plaats, op grond waarvan bij de S.V.O. aanwezige informatie over lopend onderzoek in deze beide onderwijssectoren aan de genoemde commissies werd verstrekt.

Hierop aansluitend is, op haar verzoek, aan de Innovatiecommissie Middenschool steun verleend bij de samenstelling van een adviesgroep in verband met het ontwerpen van een zgn. globaal onderzoeksraamplan.

In het najaar van 1974 werd voorts nog overleg op ambtelijk niveau tussen het Departement en het S.V.O.-bureau gepleegd over de plaats en de functionering van het onderzoek in het kader van de landelijke innovatieprojecten basisonderwijs en middenschool. Besloten werd daarna om in dit overleg tevens de betreffende innovatiecommissies, enkele vertegenwoordigers van onderzoeksinstituten en de coördinator van de Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs te betrekken.

3.6 **Documentatie en Informatie**

Literatuurdocumentatie

In de samenstelling van de Commissie Documentatie Onderwijsresearch (C.D.O.R.) kwamen enkele wijzigingen tot stand. Zo is het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen niet meer door twee personen vertegenwoordigd. De heer W. F. de Regt, hoofd van de afdeling Documentatie van het Departement treedt nu als zodanig op. Voorts is de commissie aangevuld met een vertegenwoordigster van het Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviescentra (W.P.R.O.), een vertegenwoordiger van de universitaire Onderwijskundige Instituten en een vertegenwoordiger van de Researchcentra Wetenschappelijk Onderwijs.

De heer Aarts bedankte aan het einde van het jaar voor het voorzitterschap van de C.D.O.R. Mevrouw Hogeweg-de Haart verklaarde zich bereid om voorlopig als interim-voorzitter van de commissie op te treden.

Voor de samenstelling van de C.D.O.R. einde 1974 zij verder verwezen naar hoofdstuk 9 punt 3: S.V.O.-organisatie, commissies.

In het verslagjaar zijn door de C.D.O.R. 100 excerpten van geselecteerde tijdschriftartikelen, rapporten, dissertaties en andere publikaties vervaardigd en aan gebruikers toegezonden. Hieronder bevonden zich 10 excerpten van Belgische tijdschriftartikelen, gepubliceerd in het kader van de samenwerking met Nederlandstalig België, waarover in het vorige jaarverslag werd bericht.

In de laatstgehouden C.D.O.R.-vergadering van 1974 werd besloten een evaluatie van de excerpten en van de richtlijnen voor de correspondenten, die de excerpten samenstellen, te verrichten. Een overzicht van het abonnementenbestand met betrekking tot de excerpten gedurende 1974 is hieronder, in combinatie met de abonnementen op het Informatiebulletin O-vier, gegeven.

Informatiebulletin O-vier

De samenstelling van de Contactgroep die dit bulletin verzorgt, bleef ongewijzigd.

In het verslagjaar is de vierde jaargang — in vier afleveringen en een bijlage — gepubliceerd, die op abonnementsbasis aan de gebruikers is verstrekt.

Omdat abonnering op de literatuurexcerpten en het bulletin O-vier zowel afzonderlijk als in combinatie mogelijk is, wordt in het navolgende overzicht een

gecombineerd beeld van de ontwikkeling van het abonnementenbestand in 1974 gegeven.

Abonnementenbestand	Aantal abonnementen begin 1974	einde 1974	Aantal exemplaren begin 1974	einde 1974
Excerpten	53	68	59	74
O-vier	51	81	76	145
O-vier in combinatie met excerpten	280	290	366	377
Totaal	384	439	501	596

Memoreeks Onderwijsresearch

In het verslagjaar werd de experimentele periode, gedurende welke de uitgave van deze reeks door de S.V.O. is gefinancierd, beëindigd. In deze periode van juni 1973 tot juli 1974 zijn zeven afleveringen verschenen.

Hierna vond overleg plaats op welke wijze dit Memo zou kunnen worden gecontinueerd, daar uit een gehouden enquête onder de afnemers gebleken was dat de vraag kon worden gesteld — gezien het bestreken deelterrein van onderzoek — of aan een dergelijke publikatie in afzonderlijke vorm wel voldoende behoefte bestond. Dit overleg resulteerde in het besluit om, in vervolg op de Memoreeks, te komen tot de oprichting van een tijdschrift voor onderwijsresearch. Afgesproken werd dat een subsidieaanvrage vanuit de kring van de initiatiefnemers voor de uitgave van een dergelijk tijdschrift, gedurende een nog nader vast te stellen experimentele periode, zou worden voorbereid.

3.7 Verzoeken en adviezen

In tijdsvolgorde worden in deze paragraaf in het kort vermeld de gevraagde en ongevraagde adviezen, die in de loop van 1974 werden uitgebracht, en de verzoeken tot het verlenen van medewerking aan buiten de S.V.O. ondernomen activiteiten in relatie tot het onderzoek van het onderwijs.

1. In januari is aan de Akademie van Bouwkunst te Tilburg, op verzoek van haar directeur, advies verstrekt over de wijze waarop de problematiek ter zake van de identiteit van de akademies voor bouwkunst en hun plaats in het Nederlands onderwijsbestel, het beste zou kunnen worden onderzocht.

2. Begin februari is de Minister van Onderwijs en Wetenschappen een kritisch commentaar toegezonden op zijn nota over de „Stichting voor de Leerplanontwikkeling".

3. In dezelfde maand is aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen een met argumenten onderbouwd oordeel gegeven over de nota d.d. november 1973 van het Educational Committee van de OECD te Parijs, getiteld: „Policies for Innovation and Research and Development in Education".

4. In februari is ook van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen bericht ontvangen over de instelling van de Verkenningscommissie Onderwijsresearch. Aan zijn verzoek deze commissie alle medewerking te verlenen is van S.V.O.-zijde ruimschoots gehoor gegeven.
In dit verband kan nog worden meegedeeld dat, in overleg met deze commissie, de in de door haar gehouden enquête gebruikte vragenlijst tevens dienstbaar werd gemaakt voor het verzamelen van de gegevens over de stand van onderwijsresearch in ons land in de periode september 1972—1974. Het gaat hierbij om gegevens ten behoeve van een inventarisatie van het onderzoeks- en ontwikkelingswerk, die om de twee jaar in de lid-staten van de Raad van Europa wordt opgemaakt en waarvan het Nederlands aandeel door de S.V.O. wordt uitgevoerd.

5. In maart is het eindrapport van de studie naar de problematiek, verbonden aan een mogelijke verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs, aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen aangeboden. Om deze studie was einde 1972 door de toenmalige staatssecretaris Mr. C. E. Schelfhout verzocht.

De aanbieding ging van een advies van bestuurszijde vergezeld over de interpretatie van de verkregen uitkomsten. In juni deelde de Minister mee dat hij met het voorstel akkoord ging om, in de vorm van een bondige en eenduidige samenvatting, het rapport te publiceren.

6. Voorts is in maart het verzoek van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen ontvangen hem voorstellen te willen doen over een verbetering van het financieringssysteem ter bevordering van het onderzoek van het onderwijs, mede ter verkrijging van een garantie voor continuïteit in een onderzoeksprogramma dat op beleidsbehoeften is afgestemd.
Over de wijze waarop aan dat verzoek is voldaan, wordt verwezen naar hoofdstuk 2, punten 2.1.4 en 2.2.

7. Eveneens in maart is aan de Minister voor het Wetenschapsbeleid de beantwoording van een aantal „Vraagpunten over de Organisatie van het Wetenschapsbeleid" verzonden. Hiertoe was door de genoemde Minister verzocht in het kader van een door hem ingestelde enquête, die in hoofdzaak betrekking had op de organisatie van het wetenschappelijk onderzoek.

8. In april werd, daartoe door de Werkgroep Organisatie Onderwijskundig Onderzoek met betrekking tot de Kunstzinnige Vorming verzocht, een kritisch oordeel gegeven over de door deze Werkgroep samengestelde nota, getiteld: „Modellen voor de organisatie van onderzoek met betrekking tot de kunstzinnige vorming".

9. In mei is het door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen verzochte commentaar geleverd op zijn discussienota, getiteld: „Naar een structuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en secundair onderwijs".

10. Van ministeriële zijde is in dezelfde maand aan het bestuur van S.V.O. verzocht advies uit te brengen over het, door de Onderzoeksgroep Participatie-Onderwijs opgestelde werkplan voor de periode juli 1974/juli 1975. Voor dit advies, dat begin juli is verstrekt, zij verwezen naar paragraaf 3.5 van dit hoofdstuk, handelende over „onderzoek in samenhang met experimenten".

11. Medio september deed de Minister van Onderwijs en Wetenschappen mededeling van zijn voornemen tot instelling van een „Adviesgroep leermiddelen", met het verzoek een vertegenwoordiger van S.V.O. in deze adviesgroep aan te wijzen. Geantwoord is dat reeds enkele door S.V.O. gesubsidieerde projecten op het terrein van de leermiddelen in uitvoering waren, maar dat nog zeer weinig concrete gegevens uit onderzoek op dit terrein beschikbaar waren, zodat het moeilijk zou zijn zich nu al een oordeel te vormen over de aard van leerboeken en de didactische kenmerken waaraan deze moeten voldoen.
Nochtans is de uitnodiging van de Minister aanvaard en werd een medewerker van het S.V.O.-bureau aangewezen om in de adviesgroep zitting te nemen.

12. Begin november werd de S.V.O. in kennis gesteld van het plan van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen in Hoevelaken een geografische concentratie tot stand te brengen van een aantal instellingen in de verzorgingssector van het onderwijs. Verzocht werd om een vertegenwoordiger van S.V.O. te doen participeren in een werkgroep, waarin dit plan zou kunnen worden uitgewerkt en geconcretiseerd. Op dit verzoek tot deelname aan deze werkgroep is positief gereageerd, met de aantekening erbij dat die deelneming geen principiële stellingname inhield ten aanzien van een eventuele verhuizing van de S.V.O.

13. In december is, mede op verzoek van het Institutenoverleg — zie hoofdstuk 2, punt 2 —, de Minister van Onderwijs en Wetenschappen geattendeerd op de gang van zaken met betrekking tot een door hem geëntameerd evaluatie-onderzoek van de nieuwe lerarenopleidingen. Daarbij is een voorstel gedaan over de wijze waarop een dergelijk type van beleidsonderzoek, met inschakeling van de S.V.O. en het Institutenoverleg, het beste zou kunnen worden aangezet, gepland en uitgevoerd.

14. Daarnaast is in december een uitvoerige kritische beschouwing over de Ontwerp-statuten van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (S.L.O.), waarvan, in de vorm van een bijlage van het Verslag van een mondeling overleg d.d. 11 september 1974 van de Vaste Commissie voor onderwijs en wetenschappen van de Tweede Kamer met de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, was kennisgenomen, aan de leden van deze Commissie aangeboden en naar de Minister van Onderwijs en Wetenschappen verzonden.

3.8 **Internationale aangelegenheden**

In het contact met het Centre for Educational Research and Innovation (C.E.R.I.) van de O.E.C.D. te Parijs lag in het verslagjaar het hoofdaccent op de participatie in de activiteiten van het te Oslo gevestigde centrum voor „International Management Training for Educational Change" (I.M.T.E.C.).

De voorzitter van de hiervoor in ons land functionerende stuurgroep, prof. dr. E. Velema, was in 1974 tevens voorzitter van de internationale Directing Group van de I.M.T.E.C.

De samenstelling van de Nederlandse Stuurgroep bleef gelijk aan die in 1973, met uitzondering van de vertegenwoordiger van de landelijke Pedagogische Centra, de heer H. J. Jacobs jr., die vervangen werd door de heer H. K. F. Kaldenbach.

De Stuurgroep verzorgde in 1974 de deelname aan de volgende drie IMTEC-cursussen, die door respectievelijk vier, twee en nogmaals twee Nederlanders uit de kringen van innovatie, opleidingen en onderzoek werden bijgewoond:

— mei 1974, Lofthus, Noorwegen: Management of Change: Elementary Education;
— juni 1974, Sèvres, Frankrijk: een Franstalige cursus over Management of Educational Change;
— november/december 1974, Dokka, Noorwegen: Seminar on critical processes in educational change.

Daarnaast vond uitvoerig beraad plaats over een Nederlandse follow-up van de IMTEC-cursussen. Deze kwam nog niet tot stand omdat er geen duidelijkheid bestond over de doelgerichtheid van deze cursussen. Ze hadden tot dusver meer het karakter van analytische studies van innovatieprocessen, dan van een training in management of educational change.
Besloten werd daarom eerst een inventarisatie te laten maken van de managementproblemen die bij het proces van onderwijsverandering in het geding zijn. Deze studie is verricht door de heer J. A. Brands, die door het A.P.S. hiervoor werd beschikbaar gesteld.

2. Wat de internationale samenwerking betreft in het verband van het Committee for Educational Research van de Council for Cultural Cooperation van de Raad van Europa te Straatsburg, kan in de eerste plaats worden gewezen op de S.V.O.-publikatie „Educational Research in the Netherlands", september 1970—september 1972, die begin 1974 is verschenen.
Met de voorbereiding van het vervolg hierop over de periode september 1972—september 1974 is aan het einde van het verslagjaar begonnen. Men zie hiervoor paragraaf 3.7 van dit hoofdstuk, punt 4.
Daarnaast is nog in hetzelfde verband vermeldenswaard het vanuit het laatstgenoemde Committee genomen initiatief om tot een nieuw systeem voor onderwijsdocumentatie te komen in West-Europa, ter vervanging van het verouderde U.D.C.-systeem en als tegenhanger van het Amerikaanse ERIC-systeem. In dit zgn. EUDISED-project is op experimentele basis een begin gemaakt op het terrein van de onderwijsresearch, waaraan door het hoofd van de dienst Documentatie en Informatie van het S.V.O.-bureau is deelgenomen.

3. Tenslotte wordt opgemerkt dat, evenals in voorafgaande jaren, ook in 1974, met financiële steun van S.V.O.-zijde, door verschillende onderzoekers aan nog andere buitenlandse activiteiten op het terrein van het onderzoek en ontwikkelingswerk ten dienste van het onderwijs werd deelgenomen; men zie hiervoor hoofdstuk 5, punt 5: lijst van congressen, conferenties en studiereizen.

4

Financieel beheer

4.1 Financieel overzicht 1974

4.1.1 Staat van lasten en baten dienstjaar 1974

4.1.2 Toelichting bij de staat van lasten en baten dienstjaar 1974

4.2 Overzicht projectfinanciering 1974

4.2.1 Overzicht van toegekende subsidies naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van de Stichting

4.2.2 Jaaruitgaven voor in 1974 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs

4.1 Financieel overzicht 1974

4.1.1 *Staat van lasten en baten dienstjaar 1974*

Lasten		
I	Projectfinanciering ad hoc	*f* 7.167.742,01
III	Programmafinanciering	„ 839.960,21
V	Toeslagfinanciering Instituten	„ 148.213,58
VII	Internationale samenwerking	„ 37.351,26
VIII	Andere activiteiten	„ 319.299,57
IX	Bestuur en bureau	„ 1.274.548,36
	Niet ten laste van 1974 verbruikte subsidie	„ 880.778,—
	Subtotaal	*f* 10.667.892,99
	Kosten van activiteiten buiten de begroting:	
II	Experiment-financiering ad hoc	*f* 455.787,13
IV	Financiering experimentele overdracht S.V.O.-projecten	„ 394.507,30
	Subtotaal	*f* 850.294,43
	Totaal generaal	*f* 11.518.187,42

4.1.2 *Toelichting bij de Staat van lasten en baten over het dienstjaar 1974*

Post I Deze post heeft betrekking op de financiële steunverlening aan research-projecten, die werden toegekend in de jaren 1966 en 1968 tot en met 1974.

De specificatie van dit bedrag is als volgt:

Projecten, toegekend in 1966	*f* 110.526,08
Projecten, toegekend in 1968	„ 1.026.388,42
Projecten, toegekend in 1969	„ 312.951,39
Projecten, toegekend in 1970	„ 6.213,77
Projecten, toegekend in 1971	„ 1.308.426,24
Projecten, toegekend in 1972	„ 634.895,91
Projecten, toegekend in 1973	„ 2.872.907,84
Projecten, toegekend in 1974	„ 895.432,36
	f 7.167.742,01

		Baten
XI	Rijkssubsidie 1974	*f* 10.493.000,—
XII	Rente	„ 140.314,34
XIII	Opbrengst publikaties	„ 26.732,59
XIV	Opbrengst door instituten overgenomen inventaris	„ 600,—
XV	Diverse baten	„ 7.246,06
	Subtotaal	*f* 10.667.892,99

	Opbrengsten voor activiteiten buiten de begroting:	
II	Experiment-financiering ad hoc	*f* 455.787,13
IV	Financiering experimentele overdracht S.V.O.-projecten	„ 394.507,30
	Subtotaal	*f* 850.294,43
	Totaal generaal	*f* 11.518.187,42

Post II en IV Kosten en opbrengsten van activiteiten buiten de begroting. .Met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen is overeengekomen dat post II „Experiment financiering ad hoc" en post IV „Financiering experimentele overdracht S.V.O.-projecten" als P.M. posten op de S.V.O. begroting 1974 zouden worden geplaatst. De met instemming van het Ministerie op deze posten te maken kosten zouden buiten de begroting aan de S.V.O. worden vergoed.

Deze vergoeding betreft:

ad II: bekostiging van de Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs.

ad IV:
- — de bekostiging van de onderzoekskosten van het innovatieproject IN 83 (Programma gedifferentieerd onderwijs aan kinderen van minstgeschoolden in de leeftijdsgroep van 5—8 jaar);
- — de bekostiging van het innovatieproject IN 101 (Engels in het basisonderwijs).

Post III Deze post heeft betrekking op een zestal programmeringsprojecten.

Post V In het verslagjaar kwamen 2 instituten in aanmerking voor toeslagfinanciering t.b.v. de administratieve en inhoudelijke coördinatie van hun projectenbestand.

Post VII Op deze post zijn voornamelijk de kosten voor het „IMTEC" project van het C.E.R.I. en de met dit project samenhangende buitenlandse dienstreizen geboekt, te weten:

7 deelnemers van de IMTEC-cursussen te Oslo.

5 bijeenkomsten te Parijs.

De kosten van de door de S.V.O. gefinancierde research-activiteiten die in internationaal verband zijn verricht, werden in projectvorm geadministreerd en zijn als zodanig onder I „Projectenfinanciering ad hoc" opgenomen.

Post VIII De kosten voor „Andere activiteiten" kunnen worden onderverdeeld in:

Studiebijeenkomsten	*f* 6.758,60
Publikatie en voorlichting	„ 25.013,62
Documentatie en literatuurrecherche	„ 154.357,52
Adviezen ad hoc	„ 133.169,83
	f 319.299,57

Post IX Mede door vacatures in de personeelsbezetting zijn de kosten beneden het begrote bedrag gebleven.

Post XIII Op deze post staan de opbrengsten verantwoord van door de S.V.O. gesubsidieerde publikaties en van publikaties, voortkomend uit door de S.V.O. gesubsidieerde projecten.

Post XIV Goederen, die voor projecten van (para)-universitaire instituten zijn aangeschaft en na afloop van deze projecten niet op korte termijn in andere S.V.O.-projecten konden worden aangewend, werden — rekening houdend met een normale jaarlijkse afschrijving — aan bedoelde instituten doorverkocht. De opbrengsten hiervan staan op post XIV verantwoord.

Post XV Het saldo van deze post heeft bijna geheel betrekking op van projecten terug ontvangen of terug te ontvangen subsidies, in verband met aan bedoelde projecten terugbetaalde gelden door de belastingdienst of de bedrijfsvereniging.

4.2 Overzicht projectfinanciering 1974

4.2.1 *Overzicht van toegekende subsidies naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van de Stichting* [1])

Onderwijssoorten	1966	1967	968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
I Peuteronderwijs	—	—	—	—	—	—	473	536	—
II Integratie peuter-kleuteronderwijs	—	—	—	—	—	—	—	2339	4626
III Kleuteronderwijs	—	—	—	—	—	441	—	28	22
IV Integratie kleuter-basisonderwijs	—	—	928	3614	9420	11856	14202	12334	9356
V Basisonderwijs	711	1807	2729	4787	6720	10697	15081	14840	12904
VI Buitengewoon onderwijs	—	72	42	2	115	273	342	462	1078
VII Integratie basis-voortgezet onderwijs, incl. brugjaar	—	—	359	1558	2518	5088	7259	7808	7167
VIII M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O.	227	570	1436	3483	4348	4748	4821	5434	4945
IX Lager, middelbaar- en hoger beroeps-onderwijs, excl. docentenopl.	189	609	840	1099	767	877	2285	4420	5922
X Voortgezet onder-wijs, algemeen	—	646	180	216	1103	549	314	2321	4897
XI Onderwijs, t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	—	83	305	155	438	386	2564	5114	10626
XII Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing	—	—	108	373	422	108	397	2777	1886
XIII Part-time onderwijs, met inbegrip van partcipatie-onderwijs	—	—	—	—	—	—	—	—	4558
XIV Wetenschappelijk onderwijs	14	344	673	1743	375	434	523	2292	8541
XV Onderwijs buiten schoolverband	—	—	—	20	—	—	159	386	3709
XVI Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing	8	509	1989	792	977	3632	3005	4381	8343
Totaal	1149	5040	9589	17842	27203	39089	51425	65502	88580

[1]) Alle bedragen x 100

4.2.2 *Jaaruitgaven van in 1974 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs* [1] [2])

II Integratie Peuter-Kleuteronderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0261	Stichting Krèche en Wetenschap Amsterdam en Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Studie ter inventarisatie en analyse van problemen, verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs
0261A	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Uitgave van een samenvatting van de resultaten van het project „Studie ter inventarisatie en analyse van problemen verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het Kleuteronderwijs" (S.V.O.-project 0261)
0270	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs („Role Taking Test")
0301	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar opvoedingsmotieven die ouders en verzorgers er toe bewegen of er van weerhouden hun kinderen, kindercentra en kleuterscholen te laten bezoeken
Totaal		

III Kleuteronderwijs

0296	Instituut voor Toegepaste Psychologie te Nijmegen	Evaluerende literatuurstudie met betrekking tot het onderzoek „taalvaardigheid van kleuters"
Totaal		

[1]) alle bedragen x 100

[2]) met uitzondering van projecten (zoals aangegeven in hoofdstuk 5), waarvoor geen subsidie werd gebruikt ten laste van 1974.

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	—	—	1456	205
—	—	—	—	—	—	57
—	—	—	—	—	943	2661
—	—	—	—	—	—	1703
—	—	—	—	—	2399	4626
—	—	—	—	—	28	22
—	—	—	—	—	28	22
						31

IV Integratie Kleuter-basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
IN83	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden Utrecht; Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra; Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviesdiensten	Programma gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4—8 jaar (het zg. GEON-project)
083	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Uitgave van de herziene versie van het programma „Voorbereidend Rekenen", voortkomend uit het project: Het ontwerpen en beproeven van een compensatieprogramma in de kleuterschoolfase, ten behoeve van kinderen uit de, sociaal-economisch gezien, meest kwetsbare bevolkingslaag
OF 128B	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Voorbereiding verspreiding van het KIOSK-werkplan
0133	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Ontwikkeling van een (extern en intern) organisatiemodel met varianten voor het kleuter- en basisonderwijs ten plattelande
0181	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project voor het ontwikkelen en beproeven van optimale condities om de onderwijsdoelen van het basisonderwijs te realiseren met van huis uit friestalige kinderen in overwegend friessprekende plaatsen Fase I Startonderzoek: naar de beheersing van het nederlands bij friessprekende kinderen als faktor in de schoolbekwaamheid
0206	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de effecten van drie gecontroleerde onderwijsprocedures op het getalbegrip van 5- en 6-jarigen, (teltraining, identiteitstraining, verzamelingen en relaties) (Voortzetting project 0136)
Subtotaal		

32

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	—	926	1287	614
—	—	—	—	—	—	47
—	—	—	—	—	288	1147
—	237	1895	3061	3202	3645	2415
—	—	—	400	946	1289	1518
—	—	—	—	507	633	50
—	237	1895	3461	5581	7142	5791

IV vervolg Integratie Kleuter-basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0217	Stichting voor het ontwerpen en toetsen van functietrainingsprogramma's (i.o.), Tilburg	Evalueren van het trainingsprogramma voor het structureren van de visuele en auditieve waarneming, dat bestaat uit de onderdelen: analyse van komplexe figuren en figuur-achtergrond-relaties, training van het schema der ruimtelijke coördinaten, informatiewinning uit volgorde-effecten en intermodale koppeling van visuele en auditieve waarneming
0241	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch en Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Studie ter voorbereiding van een onderzoek van de Taalsituatie in Kerkrade e.o. speciaal ten behoeve van het onderwijs op de basisscholen
0274	Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde te Leiden	Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4—8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	237	1895	3461	5581	7142	5791
—	—	—	—	110	256	101
—	—	—	—	—	1224	1667
—	—	—	—	—	109	1797
—	237	1895	3461	5691	8731	9356

V Basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
033	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Rekenproject basisonderwijs: ontwikkeling van een handboek van het rekenonderwijs voor de leerkracht in de basisschool
IN101	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Experimentele Innovatie van het project Engels in het basisonderwijs
0102	Instituut voor Sociale Psygologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Analyse van de sociaalpsychologische processen bij het relatief geringe schoolsucces van kinderen uit het handarbeidersmilieu in het basisonderwijs
0134	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Voortzetting van onderzoek naar de problemen welke zich voordoen bij het invoeren van een bepaald differentiatiemodel in het basisonderwijs (binnen het leestaalgebied in het tweede leerjaar)
0186	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project aanvankelijk leesonderwijs. Onderzoek naar de wijze waarop een bepaalde methode voor het aanvankelijk lezen door de onderwijsgevenden gehanteerd wordt en de samenhang tussen de gebruikswijzen en de lees-taal-prestaties en de leesinteresse van de leerlingen
0204	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de differentiatie van het aanvankelijk lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding
0257	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Voorstudie: beoordeling van leerboeken
0259	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Verrichten van een empirisch doelstellingenonderzoek voor het moedertaalonderwijs.
Subtotaal		
36		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
1340	1493	1738	1789	1408	2007	1105
89	388	427	543	1478	1403	3331
147	572	674	496	25	320	156
—	479	1494	1752	608	575	184
—	—	—	50	2237	2045	4
—	—	—	—	—	226	2361
—	—	—	—	—	693	1025
—	—	—	—	—	544	1985
1576	2932	4333	4630	5756	7813	10151

37

V vervolg Basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0269	J. A. M. Carpay, Utrecht	Publikatie eindrapport project 0101 „Engels in het basisonderwijs"
0275	Didactisch Instituut aan de Vrije Universiteit van Amsterdam; Instituut De Vooys voor Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Receptieve Taalbeheersing
0276	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van Schoolkeuze-adviezen. Resultaten-controle met betrekking tot differentiatie-onderzoek aan het eind van de lagere school
0290	Instituut voor Cognitieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar het NOT-programma wiskunde voor de tweede klas basisschool
0298	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar de doelstellingen van een aantal systematisch ontwikkelde leesprogramma's voor de basisschool
0302	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen en het Katholiek Pedagogische Centrum te 's-Hertogenbosch	Voortgezet Onderzoek Interactie-analyse
Totaal		
38		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
1576	2932	4333	4630	5756	7813	10151
—	—	—	—	—	—	50
—	—	—	—	—	60	1084
—	—	—	—	—	22	60
—	—	—	—	—	1	992
—	—	—	—	—	—	293
—	—	—	—	—	—	274
1576	2932	4333	4630	5756	7916	12904

39

VI Buitengewoon onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0149	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van studietoetsen met betrekking tot de leesvaardigheid van blinde kinderen in het basisonderwijs en een exploratief onderzoek naar de factoren die de leesvaardigheid van blinde kinderen beïnvloeden
0235	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de rol van auditieve factoren bij het ontstaan van leesmoeilijkheden
0245	Instituut voor Orthopedagogiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Psycholinguistische test voor leergestoorde kinderen
0307	J. Rispens, Utrecht	Uitgave van het eindrapport project 0235 „Onderzoek naar de rol van auditieve factoren bij het ontstaan van leesmoeilijkheden"
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	115	114	202	85	16
—	—	—	—	—	426	105
—	—	—	—	—	377	914
—	—	—	—	—	—	43
—	—	115	114	202	888	1078

VII Integratie Basis-Voortgezet Onderwijs, incl. brugjaar

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
OF89	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een model en organisatievorm voor curriculumonderzoek en-ontwikkeling, aan de hand van een empirisch curriculum voor sociale wereldoriëntatie, t.b.v. de didactische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs (LEDO-project)
0168	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Gedifferentieerd aardrijkskunde-onderwijs
0185	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium voor Arbeidshygiëne aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek betreffende de invloed van extra lessen lichamelijke oefening op lichamelijke en geestelijke groei en ontwikkeling van leerlingen uit brugklassen van een school voor v.w.o. en h.a.v.o.
0230	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van een model voor gedifferentieerd onderwijs binnen heterogene brugklas in het bijzonder voor het vak wiskunde
0266	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Vooronderzoek naar interne differentiatie in het brugjaar gebaseerd op de principes van de „Learning for Mastery Strategy"
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
219	950	2108	3851	5347	5871	5234
—	—	—	365	285	49	—
—	—	—	76	275	372	20
—	—	—	—	485	1159	945
—	—	—	—	—	194	968
219	950	2108	4292	6392	7645	7167

43

VIII M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O.

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
092	Technische Hogeschool Twente, Leerstoel voor algemene en vergelijkende onderwijskunde	Onderzoek naar het ontwerpen, gebruiken, toetsen en omwerken van een empirische inleiding in de Scheikunde (v.w.o.)
0213	Commissie Modernisering Leerplan Natuurkunde, Naarden	Project Leerplanontwikkeling Natuurkunde (PLON-project)
0238	Instituut voor Arbeidsvraagstukken aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg	Voorstudie voor een onderzoek naar de effekten van interne democratiseringsmaatregelen in het algemeen voortgezet onderwijs
0240	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Publicabel maken van studieresultaten van het Nederlandse aandeel bij het „International Educational Achievement Project"
0252	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Een onderzoek betreffende het testen van spreekvaardigheid in een vreemde taal i.c. Frans op het niveau eind V.W.O. en eind H.A.V.O.
0254	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Project Schrijfvaardigheid
0255	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam	Lichamelijke Oefening (Fase I: ontwikkeling van Meetinstrumenten)
0256	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Interacties tussen instructiestijlen en leerlingkarakteristieken met betrekking tot het lesrendement bij het H.A.V.O.
0293	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Inventarisatie en evaluatie van schoolonderzoekmethoden voor het vak Nederlands op het H.A.V.O.
0304	Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Groningen en Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Nijmegen	Vocabulaire-afbakening Frans, Duits, Engels V.W.O., H.A.V.O., M.A.V.O.
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
120	322	534	618	783	1045	854
—	—	—	—	1025	1543	38
—	—	—	—	—	323	241
—	—	—	—	—	826	251
—	—	—	—	—	—	401
—	—	—	—	—	72	217
—	—	—	—	—	97	341
—	—	—	—	—	921	2350
—	—	—	—	—	—	214
—	—	—	—	—	—	38
120	322	534	618	1808	4827	4945
						45

IX Lager, Middelbaar en Hoger Beroepsonderwijs, excl. docentenopleiding

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0188	Psychologisch Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Ontwikkelingspsychologie	Onderzoek naar de invloed van verschillende vormen van gedragsveranderingen van docenten in het lager beroepsonderwijs op leergedrag en leermotivatie van de leerlingen, en wel bij uiteenlopende intensiteit van de begeleiding bij het tot stand komen van die gedragsveranderingen (Fase I)
0224	Bosbouw en Cultuurtechnische School, Arnhem	Pilotproject onderwijs vreemde talen in het hoger agrarisch onderwijs
0258	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar het praktijkjaar in het H.T.O.
0273	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek vakcentrales te Utrecht	De ontwikkeling van een meetinstrument voor het vaststellen van de mate waarin met name het L.B.O. voldoet aan de voorbereiding op het functioneren in de arbeidsverhoudingen, zowel binnen als buiten het bedrijf en op het algemeen maatschappelijk leven, voor zover dat gerelateerd is aan de arbeidssituatie en de arbeidsverhoudingen
0330	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar de doelstellingen van het Middelbaar Technisch Onderwijs en de betekenis van de praktijktijd bij de realisering van die doelstellingen
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	520	1390	2146	2890
—	—	—	—	673	'/. 142	138
—	—	—	—	—	516	1578
—	—	—	—	—	—	1085
—	—	—	—	—	—	231
—	—	—	520	2063	2520	5922

X Voortgezet Onderwijs Algemeen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0229	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Het diagnostisch gebruik van studietoetsen (Testing for Mastery) in het Wiskunde-onderwijs in de lagere klassen van het L.B.O., M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O.
0249A	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte aan vreemde-talen-onderwijs in het voortgezet onderwijs
0249B	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de determinanten van de keuze van Moderne Vreemde Talen in het eindexamenpakket door A.V.O.-leerlingen
0284	Vakgroep Toegepaste Taalkunde Technische Hogeschool, Delft; Talenlaboratorium aan de Rijksuniversiteit te Leiden	Onderzoek met behulp van de computer van een aantal bij het voortgezet onderwijs gebruikte Franse cursussen
0305	Nederlandse Vereniging voor Management (NIVE) te 's-Gravenhage	Inventariseren van management-problemen van scholengemeenschappen
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	—	268	1089	1832
—	—	—	—	46	1232	952
						1752
—	—	—	—	—	—	332
—	—	—	—	—	—	29
—	—	—	—	314	2321	4897

49

XI Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0198	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de leraarsopleiding aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Ontwerpfase van een bijscholingsexperiment waarbij een longitudinaal en latitudinaal samengestelde groep van leerkrachten, die zich bezighouden met moedertaalonderwijs, leert werken met het systeem van moedertaalplanalternatieven (symowa): LOLA-experiment
0198A	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de leraarsopleiding aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Uitvoeren en evalueren van een inservicetrainingsprogramma, waarbij teams van leerkrachten uit verschillende schooltypen, die zich bezighouden met moedertaalonderwijs, leren werken met en communiceren over een systeem van moedertaalwerkplanalternatieven (symowa)
P228	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Een studie over wereldoriëntatie
0243	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoek naar het funktioneren van handleidingen bij leerboeken
0260	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Terugspiegelingsprocedure (het geschikt maken van een bestaand observatie-instrument voor gebruik in de praktijk)
P262	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Voorstudie „Opleidingsproblematiek"
P263	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Voorstudie „Structuur en intern-organisatorische vormgeving van het onderwijs voor 3- à 4- tot 16-jarigen"
Subtotaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	3	560	739	477
—	—	—	—	—	—	571
—	—	—	—	—	1262	1657
—	—	—	—	—	452	972
—	—	—	—	—	330	1883
—	—	—	—	199	514	505
—	—	—	—	—	267	2189
—	—	—	3	759	3564	8254

51

XI vervolg Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
P285	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Curriculumontwikkeling en curriculumonderzoek
P297	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorstudie „Media en onderwijsontwikkeling: media in functie van de flexibilisering van het onderwijs aan 4- tot 16-jarigen"
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	3	759	3564	8254
—	—	—	—	—	30	1560
—	—	—	—	—	—	812
—	—	—	3	759	3594	10626

XII Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0236	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Bewerking en aanpassing van een, in de U.S.A. ontwikkelde „minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten
0237	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Bewerking en aanpassing van een, in de U.S.A. ontwikkelde „minicursus" ten dienste van de pre- en -in-service training van leerkrachten
0312	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorbereidende studie „Onderzoek naar het effect van taakgericht onderwijsgedrag"
0325	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Ontwikkeling minicursus „Het organiseren van zelfstandig leren"
Totaal		

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
	—	—	—	—	74	899	849
	—	—	—	—	13	1070	651
	—	—	—	—	—	—	244
	—	—	—	—	—	—	142
	—	—	—	—	87	1969	1886

55

XIII Part-time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
P0310	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek voor het verkrijgen van gegevens over werkende jongeren voor zover deze relevant zijn voor onderwijsvoorzieningen t.b.v. werkende jongeren (Eerste fase)
P0321/ 74	Onderzoeksgroep Participatieonderwijs	*Werkplan onderzoeksgroep participatie*-onderwijs
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	—	—	—	418
—	—	—	—	—	1709	4140
—	—	—	—	—	1709	4558

XIV Wetenschappelijk Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0155	Centrum voor Didactiek en Onderzoek van het Onderwijs aan de Technische Hogeschool Twente, Enschede	Ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een leergang „Inleiding tot de methode van natuurwetenschappelijk onderzoek", in het kader van de algemene propedeuse aan de T.H. Twente
0187	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen in samenwerking met de Commissie Funktieanalyse Juristen van het Europa-instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht	Onderzoek Funktie-inventarisatie Juristen
0199	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) centraal team
0199A	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Basismodellen
0199B	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschapsbeoefening
0199C	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschappelijk personeel
0239	Technische Hogeschool Eindhoven	Leren technische problemen op te lossen
0300	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de relatie tussen de academische opleiding in de pedagogiek en andragogiek en de beroepsuitoefening van pedagogen en andragogen
0309	Tj. Plomp, T.H. Twente, Onderafdeling der Toegepaste Wiskunde	Uitgave van de dissertatie „De ontwikkeling van een individueel studiesysteem; konstruktie en evaluatie van een cursus wiskunde voor de propaedeuse aan de T.H. Twente".
Totaal		

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	249	316	322	58
—	—	—	—	16	387	138
—	—	—	50	130	120	451
—	—	—	—	—	103	2623
—	—	—	—	—	748	3163
—	—	—	—	—	68	1188
—	—	—	—	—	355	484
—	—	—	—	—	—	372
—	—	—	—	—	—	64
—	—	—	299	462	2103	8541
						59

XV Onderwijs buiten schoolverband

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0291	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar mogelijke oorzaken van vroegtijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs
0303	Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling Amersfoort	Het uitvoeren van onderzoek onder studenten aan avondscholen voor M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O. (Avondscholenproject)
Totaal		

XVI Diverse school-typen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing

0113A	Pedagogisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Leiden	Onderwijs met de computer
0113B	Psychologisch Research Laboratorium aan de Vrije Universiteit te Amsterdam	Computer Assisted Instruction (C.A.I.): programmering van „Responsive Environments"
0172	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoeksproject Vergelijkende Onderwijskunde betreffende het onderwijskundig onderzoek en de onderwijsinnovatie in de U.S.S.R.
0190	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Algemene leereffecten van beoefening van het schaakspel
0232	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderwijssysteem. (Ontwikkeling van een theorie met als eerste produkt een adequaat begrippenapparaat over onderwijssystemen)
0281	Werkgroep Onderwijsresearch, Amsterdam	Onderwijsresearchdagen 1974
0281	Werkgroep Onderwijsresearch, Amsterdam	Evaluatie onderwijsresearch
Subtotaal		

60

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
—	—	—	—	—	127	2389
—	—	—	—	—	—	1320
—	—	—	—	—	127	3709
1140	28	594	3171	2170	3111	2470
						1503
—	—	—	14	30	22	5
—	—	—	190	464	—	39
—	—	—	—	—	643	1159
—	—	—	—	—	35	149
—	—	—	—	—	—	622
1140	28	594	3375	2664	3811	5947
						61

XVI vervolg Diverse school-typen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0294	E. Warries, T.H. Twente	Werkbezoek aan het Curriculum Center in Israël
P299	Stichting Research Instituut voor Toegepaste Psychologie te Amsterdam	Voorstudie „Doelen en functies van het onderwijs"
0308	B. Creemers (Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, R.U. Utrecht)	Bijwoning van het vijfde nationale congres van de „International Reading Association" te Wenen
0313	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek betreffende de onderwijskundige aspecten van het gebruik van objectieve studietoetsen
0315	B. Th. Brus en P. F. Sanders (Vakgroep onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen)	Deelname aan het „Interdisciplinary Seminar on Reading", State University of New York, Buffalo, U.S.A.
0318	Nijmeegs Instituut voor Onderwijs Research	De survey-feedback methode. Een onderzoek naar de voorwaarden waaraan een dergelijke veranderingsmethode moet voldoen en de ontwikkeling van het voor deze methode noodzakelijke instrumentarium
0326	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Bewegingsonderwijs: Wensen, feiten en mogelijkheden. Een onderzoek naar de zelfinterpretatie van het bewegingsonderwijs, c.q. de lichamelijke (school) opvoeding in Nederland
0329	C. A. C. Klaassen (Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen)	Bijwonen van het achtste Wereldcongres voor Sociologie, dat geëntameerd is door de International Sociological Association, in Toronto, Canada
0331	Stichting tot Bevordering van het Sociaal Onderzoek, R.U. Utrecht	„Post-doctorale cursus project-leiding gammaresearch"
Totaal		

62

1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
1140	28	594	3375	2664	3811	5947
—	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1676
—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	166
—	—	—	—	—	—	39
—	—	—	—	—	—	196
—	—	—	—	—	—	35
—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	232
1140	28	594	3375	2664	3811	8343
						63

5

Overzicht projecten 1974

5.1 Onderzoeksprojecten

5.2 Programmeringsprojecten

5.3 Experimentele verspreiding en experimenten

5.3.1 OF-projecten

5.3.2 Experimentele innovatieprojecten en experimenten

5.4 Participatie-onderwijsprojecten

5.5 Congressen, conferenties en studiereizen

5.6 Dissertaties en publikaties

5.1 Onderzoeksprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
033	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Rekenproject basisonderwijs: ontwikkeling van een handboek van het rekenonderwijs voor de leerkracht in de basisschool	Mej. G. Boomsma
089	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een onderwijsleerpakket voor sociale wereldoriëntatie ten behoeve van de didaktische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs	Projectteam
092	Technische Hogeschool Twente, Leerstoel voor algemene en vergelijkende onderwijskunde	Onderzoek naar het ontwerpen, gebruiken, toetsen en omwerken van een empirische inleiding in de Scheikunde (v.w.o.)	H. H. ten Voorde en Werkgroep Empirische Inleiding
093	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Longitudinaal onderzoek schoolcarrière na het lager onderwijs; eerste fase	J. Collaris J. A. Kropman
0102	Instituut voor Sociale Psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Analyse van de sociaal-psychologische processen bij het relatief geringe schoolsucces van kinderen uit het handarbeidersmilieu in het basisonderwijs	S. Soutendijk
0113 A	Pedagogisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Leiden	Onderwijs met de computer	L. de Klerk R. van de Perel
0113 B	Psychologisch Research Laboratorium aan de Vrije Universiteit te Amsterdam	Computer Assisted Instruction (C.A.I.): programmering van „Responsive Environments"	A. Dirkzwager S. D. Fokkema

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
1 januari 1966— 1 augustus 1974	050974	V	In 1966 lopend onderzoek overgenomen van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
augustus 1968— 31 december 1973	101274	VII	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen. Voortzetting van project 089 als OF 89
mei 1968— augustus 1974		VIII	
najaar 1968— medio 1973	260774	X	Voor dit project werd in 1972, 1973 en 1974 geen subsidie verbruikt. Mede-subsidiënt is het Ministerie van Sociale Zaken
september 1968— augustus 1975	120771 121273	V	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen
1 januari 1973— 1 januari 1977		XVI	
1 januari 1973— medio 1976		XVI	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0133	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Ontwikkeling van een (extern en intern) organisatiemodel met varianten voor het kleuteronderwijs ten plattelande	Projectgroep
0134	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Voortzetting van onderzoek naar de problemen welke zich voordoen bij het invoeren van een bepaald differentiatiemodel in het basisonderwijs (binnen het leestaalgebied in het tweede leerjaar)	W. Nijhof
0137	Pedagogisch-Didactisch Instituut aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Leraarsopleiding	Ontwikkeling en evaluatie van een nieuwe didactische werkwijze betreffende het wiskundeonderwijs in het brugjaar v.w.o.-h.a.v.o.	B. W. van der Krogt met assistentie van het Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam
0149	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van studietoetsen met betrekking tot de leesvaardigheid van blinde kinderen in het basisonderwijs en een exploratief onderzoek naar de factoren die de leesvaardigheid van blinde kinderen beïnvloeden	M. J. C. Mommers
0155	Centrum voor Didactiek en Onderzoek van het Onderwijs aan de Technische Hogeschool Twente, Enschede	Ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een leergang „inleiding tot de methode van natuurwetenschappelijk onderzoek" in het kader van de algemene propedeuse aan de T.H. Twente	C. F. van der Klauw

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
mei 1969— september 1974		IV	
juli 1969— augustus 1974		V	
mei 1969 augustus 1973		VII	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt.
januari 1970— 1 januari 1976	151173 250974	VI	Gedeeltelijke eindrapporten (braille-testen) ontvangen
januari 1970— maart 1974		XIV	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0168	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Gedifferentieerd aardrijkskunde-onderwijs	M. J. G. Nuy
0172	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoeksproject Vergelijkende Onderwijskunde betreffende het onderwijskundig onderzoek en de onderwijsinnovatie in de U.S.S.R.	J. F. Vos
0180	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van een aantal schoolvorderingentests voor het basisonderwijs	B. Th. Brus M. J. C. Mommers
0181	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project voor het ontwikkelen en beproeven van optimale condities om de onderwijsdoelen van het basisonderwijs te realiseren met van huis uit friestalige kinderen in overwegend friessprekende plaatsen. Fase I Startonderzoek: onderzoek naar de beheersing van het nederlands bij friessprekende kinderen als faktor in de schoolbekwaamheid	J. Sixma A. K. de Vries J. M. Wijnstra

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
augustus 1970— april 1973	040473 020574	VII	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen. Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt
januari 1971— december 1973		XVI	
september 1970— maart 1972	050572 190373 241073 121273	V	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen. Voor dit project werd in 1973 en in 1974 geen subsidie verbruikt
januari 1971— januari 1976		IV	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0185	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium voor Arbeidshygiëne aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek betreffende de invloed van extra lessen lichamelijke oefening op lichamelijke en geestelijke groei en ontwikkeling van leerlingen uit brugklassen van een school voor v.w.o. en h.a.v.o.	H. C. G. Kemper
0186	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project aanvankelijk leesonderwijs. Onderzoek naar de wijzen waarop een bepaalde methode voor het aanvankelijk lezen door de onderwijsgevenden gehanteerd wordt en de samenhang tussen de gebruikswijzen en de lees-taal-prestaties en de leerinteresse van de leerlingen	B. Creemers
0187	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen in samenwerking met de Commissie Funktieanalyse Juristen van het Europa-Instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht	Onderzoek Funktie-inventarisatie Juristen	B. Hövels G. Krijnen
0188	Psychologisch Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Ontwikkelingspsychologie	Onderzoek naar de invloed van verschillende vormen van gedragsveranderingen van docenten in het lager beroepsonderwijs op leergedrag en leermotivatie van de leerlingen, en wel bij uiteenlopende intensiteit van de begeleiding bij het tot stand komen van die gedragsveranderingen (Fase I)	H. Broekema

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
juli 1970— januari 1974	120674	VII	Medesubsidiënt is het Ministerie van Volksgezondheid en Milieu-hygiëne
april 1971— oktober 1973	120973 120274	V	
december 1972— september 1974	011074	XIV	Medesubsidiënten zijn het Ministerie van Sociale Zaken en het Ministerie van Justitie
augustus 1971— januari 1976		IX	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0190	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Algemene leereffecten van beoefening van het schaakspel	L. Prins in samenwerwerking met A. D. de Groot
0194	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorstudie: Ontwikkeling van een model voor onderwijsleerpakketten voor het trainen van onderwijsvaardigheden	F. K. Kieviet
0195	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Onderzoek naar het effect van beoordelingsfeedback met betrekking tot gedragsverandering van leerkrachten	W. M. G. Houx
0196	Vereniging „Ons Middelbaar Onderwijs", Tilburg	Research Brugklasproject. Het ontwikkelen en verfijnen van meetinstrumenten welke bruikbaar zijn t.b.v. de scholen voor algemeen voortgezet onderwijs	J. A. E. Smits
0197	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Werkzaamheden J. Timmer op het terrein van de onderwijsresearch	J. Timmer

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
september 1971— januari 1975	240674	XVI	
juni 1971— april 1973		XII	Voor dit project werd in 1973 en in 1974 geen subsidie verbruikt
augustus 1971— augustus 1973		VIII	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt Een aanvrage t.b.v. de voorbereiding van trendrapportering is in voorbereiding
september 1971— maart 1973	050974	VII	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt
augustus 1971— augustus 1973	070872 130973 171074	VIII	Hieronder valt ook de afwerking van project 070

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0198	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de leraarsopleiding aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Ontwerpfase van een bijscholingsexperiment, waarbij een longitudinaal en latitudinaal samengestelde groep van leerkrachten, die zich bezighouden met moedertaalonderwijs, leert werken met het systeem van moedertaalplanalternatieven (symowa): LOLA-experiment	J. S. ten Brinke Mevr. G. M. M. R. van den Heuvel
0198 A	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de leraarsopleiding aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Uitvoeren en evalueren van een in-service-trainingsprogramma, waarbij teams van leerkrachten uit verschillende schooltypen, die zich bezighouden met moedertaalonderwijs, leren werken met en communiceren over een systeem van moedertaalwerkplanalternatieven (symowa)	J. S. Brinke Mevr. G. M. M. R. van den Heuvel
0199	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) centraal team	H. A. Becker
0199 A	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Basismodellen	H. A. Becker
0199 B	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschapsbeoefening	G. van der Merwe
0199 C	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschappelijk personeel	P. G. M. de Rooy

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
september 1971— juni 1974	300574	XI	
juni 1974— december 1978		XI	
juli 1973— januari 1977		XIV	
juli 1973— januari 1977		XIV	
september 1973— juli 1975		XIV	
september 1973— januari 1976		XIV	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0204	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de differentiatie van het aanvankelijk lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding	P. N. Appelhof
0206	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de effecten van drie gecontroleerde onderwijsprocedures op het getalbegrip van 5- en 6-jarigen (teltraining; identiteitstraining; verzamelingen en relaties) (Voortzetting 0136)	K. B. Koster
0211	Werkgroep „Onderzoek naar de onderwijskunde van de kunstzinnige vorming" (Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch)	Verrichten van vooronderzoek ten behoeve van de werkgroep „Onderzoek naar de onderwijskunde van de kunstzinnige vorming"	A. J. Mens
0215	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Literatuurstudie met betrekking tot schoolvariabelen als context voor het onderwijsleerproces	F. J. v. d. Krogt
0217	Stichting voor het ontwerpen en toetsen van functie-trainingsprogramma's (i.o.), Tilburg	Evaluatie van het trainingsprogramma voor het structureren van de visuele en auditieve waarneming, dat bestaat uit de onderdelen: analyse van komplexe figuren en figuur-achtergrond-relaties, training van het schema der ruimtelijke coördinaten, informatie-winning uit volgorde-effecten en intermodale koppeling van visuele en auditieve waarneming	Mej. J. H. de Vries

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
1 september 1973— 1 januari 1977		V	
maart 1972— juni 1974		IV	
december 1971— mei 1973	010274	XI	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt
januari 1972— januari 1974		XI	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt
januari 1971— oktober 1974		IV	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0224	Bosbouw en Cultuurtechnische School, Arnhem	Pilotproject onderwijs vreemde talen in het hoger agrarisch onderwijs	J. M. Dijkstra
0225	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Evaluatie-onderzoek van een multimediale kursus Frans	W. J. M. Knibbeler
0229	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Het diagnostisch gebruik van studietoetsen (Testing for Mastery) in het Wiskundeonderwijs in de lagere klassen van het l.b.o., m.a.v.o., h.a.v.o. en v.w.o.	L. Muskens J. Timmer
0230	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van een model voor gedifferentieerd onderwijs binnen de heterogene brugklas in het bijzonder voor het vak wiskunde	P. de Koning J. Timmer
0232	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderwijssysteem (Ontwikkeling van een theorie met als eerste produkt een adequaat begrippenapparaat over onderwijssystemen)	H. F. de Wit
0235	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de rol van auditieve factoren bij het ontstaan van leesmoeilijkheden	J. Rispens
0236	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Bewerking en aanpassing van een in de U.S.A. ontwikkelde „minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten	F. K. Kieviet P. van der Plas

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
augustus 1972— januari 1976		IX	
juni 1971— januari 1974	290474 081174	XV	Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt. Een aanvrage t.b.v. de uitgave van de eindrapportering is in voorbereiding
augustus 1972— januari 1976		X	
augustus 1972— mei 1975		VII	
januari 1973— juni 1975		XVI	
december 1972— juni 1974	120674	VI	
september 1972— januari 1975	270974	XII	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0237	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Bewerking en aanpassing van een in de U.S.A. ontwikkelde „minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten	S. A. M. Veenman
0238	Instituut voor Arbeidsvraagstukken aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg	Voorstudie voor een onderzoek naar de effekten van interne democratiseringsmaatregelen in het algemeen voortgezet onderwijs	J. v. Tuyl
0239	Technische Hogeschool Eindhoven	Leren technische problemen op te lossen	J. D. Janssen W. A. T. Meuwese
0240	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Publicabel maken van studieresultaten van het Nederlandse aandeel bij het „International Educational Achievement Project"	S. Sandbergen
0241	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch en Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Studie ter voorbereiding van een onderzoek van de Taalsituatie in Kerkrade e.o., speciaal ten behoeve van het onderwijs op de basisscholen	P. J. J. Stijnen A. L. M. Vallen A. Hagen
0243	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoek naar het funktioneren van handleidingen bij leerboeken	N. A. J. Lagerweij
0245	Instituut voor Orthopedagogiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Psycholinguistische test voor leergestoorde kinderen	J. J. Dumont
0249 A	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte aan vreemdetalen-onderwijs in het voortgezet onderwijs	J. F. M. Claessen A. J. Mens

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
oktober 1972— juli 1974	070874	XII	Voor het maken van een cognitieve versie van deze minicursus is in 1974 een extra subsidie verleend
januari 1973— begin 1974	240574	VIII	
november 1972— december 1974		XIV	
januari 1973— medio 1975	270374	VIII	Het project betreft een verdere bewerking van een deel van de gegevens die verzameld werden in het kader van het I.E.A.-project (017)
april 1973— eind 1974		IV	
april 1973— juli 1975		XI	
juli 1973— juli 1976		VI	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
maart 1973— juni 1974		X	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0249 B	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de determinanten van de keuze van Moderne Vreemde Talen in het eindexamenpakket door A.V.O. leerlingen	J. F. M. Claessen Mej. J. A. H. Derks A. J. Mens
0252	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Een onderzoek betreffende het testen van spreekvaardigheid in een vreemde taal i.c. Frans op het niveau eind V.W.O. en eind H.A.V.O.	L. J. A. Nienhuis
0254	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Project schrijfvaardigheid	J. A. van Ek P. J. M. Groot G. L. J. Nas
0255	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam	Lichamelijke Oefening (Fase I: Ontwikkeling van Meetinstrumenten)	H. C. G. Kemper
0256	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Interacties tussen instructiestijlen en leerlingkarakteristieken met betrekking tot het lesrendement bij het H.A.V.O.	A. F. M. Verhoeven
0257	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Voorstudie: beoordeling van leerboeken	C. A. van Bockel

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
augustus 1973— oktober 1974		X	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
september 1973— eind 1975		VIII	
augustus 1973— mei 1974		VIII	
juli 1973— december 1975		VIII	
april 1973— april 1975		VIII	
maart 1973— januari 1975		V	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0258	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar het praktijkjaar in het H.T.O.	F. I. M. Mertens
0259	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Een empirisch doelstellingenonderzoek voor het moedertaalonderwijs	D. J. Bos H. Wesdorp
0260	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Terugspiegelingsprocedure (het geschikt maken van een bestaand observatie-instrument voor gebruik in de praktijk)	W. M. G. Houx
0261	Stichting Krèche en Wetenschap Amsterdam en Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Studie ter inventarisatie en analyse van problemen, verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs	Projectteam
0266	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Vooronderzoek naar interne differentiatie in het brugjaar gebaseerd op de principes van de „Learning for Mastery Strategy"	P. de Koning
0270	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs („Role Taking Test")	C. F. M. van Lieshout G. Leckie B. Smits-van Sonsbeek

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
juni 1973— april 1975		IX	
augustus 1973— december 1976		V	
september 1973— januari 1975		XI	
april 1973— januari 1974	050274	II	Onder 0261 A is subsidie verleend t.b.v. de uitgave v. d. samenvatting van het eindrapport
augustus 1973— augustus 1975		VII	In augustus 1974 is onder leiding van W. Jacobs een vervolg van project 0266 van start gegaan: „Evaluatieonderzoek van een innovatieproject: Gedifferentieerd onderwijs in de brugklassen van geïntegreerde scholengemeenschappen"
juli 1973— juli 1975		II	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0273	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek vakcentrales te Utrecht	De ontwikkeling van een meetinstrument voor het vaststellen van de mate waarin met name het L.B.O. voldoet aan de voorbereiding op het functioneren in de arbeidssituatie en arbeidsverhoudingen, zowel binnen als buiten het bedrijf en op het algemeen maatschappelijk leven, voor zover dat gerelateerd is aan de arbeidssituatie en de arbeidsverhoudingen	C. A. C. Klaassen A. J. Mens J. Varkevisser
0274	Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde te Leiden	Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4—8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs	Uitvoering in samenwerking met de Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, Pedologie en speciale Pedagogiek van de Vrije Universiteit te Amsterdam en het Schooladvies-Centrum te 's-Hertogenbosch J. J. F. Schroots (NIPG) J. H. A. Groenendaal (VU) R. M. v. Waarden-Ramondt (SAC)
0275	Didactisch Instituut aan de Vrije Universiteit van Amsterdam; Instituut De Vooys voor Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Receptieve Taalbeheersing	E. Bol J. Leistra

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
april 1974— september 1976		IX	
september 1973— september 1976		IV	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
september 1973— december 1974		V	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0281	Werkgroep Onderwijsresearch, Amsterdam	Evaluatie onderwijsresearch	M. van der Kamp Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam
0284	Vakgroep Toegepaste Taalkunde Technische Hogeschool Delft; Talenlaboratorium aan de Rijksuniversiteit te Leiden	Onderzoek met behulp van de computer van een aantal bij het voortgezet onderwijs gebruikte Franse cursussen	L. L. van Maris A. G. Sciarone
0290	Instituut voor Cognitieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar het NOT-programma wiskunde voor de tweede klas basisschool	G. A. Kohnstamm P. B. M. Levelt
0291	Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar mogelijke oorzaken van vroegtijdige studiebeeindiging in het schriftelijk onderwijs	K. P. A. M. von Raesfeld F. Jongeneel M. van der Kamp
0293	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Inventarisatie en evaluatie van schoolonderzoekmethoden voor het vak Nederlands op het H.A.V.O.	H. Wesdorp
0296	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Evaluerende literatuurstudie met betrekking tot het onderzoek „taalvaardigheid van kleuters"	A. J. Mens
0298	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar de doelstellingen van een aantal systematisch ontwikkelde leesprogramma's voor de basisschool	C. A. J. Aarnoutse

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
maart 1974— januari 1975		XVI	Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Onderwijsre-searchdag 1974
januari 1974— januari 1975		X	
november 1973— april 1975		V	
december 1973— januari 1976		XV	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
januari 1974— januari 1975	160974	VIII	Deel I eindrapport ontvangen
december 1973— januari 1975		III	
september 1974— april 1976		V	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0300	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de relatie tussen de academische opleiding in de pedagogiek en andragogiek en de beroepsuitoefening van pedagogen en andragogen	C. Krijnen
0301	Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar opvoedingsmotieven die ouders en verzorgers er toe bewegen of er van weerhouden hun kinderen kindercentra en kleuterscholen te laten bezoeken	D. Grimme
0302	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen en het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Voortgezet Onderzoek Interactie-analyse	S. A. M. Veenman J. W. A. Melenhorst
0303	Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling te Amersfoort	Het uitvoeren van onderzoek onder studenten aan avondscholen voor M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O. (Avondscholenproject)	R. A. C. Hoksbergen Th. J. Jeuring
0304	Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Groningen en Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Nijmegen	Vocabulaire-afbakening Frans, Duits, Engels, V.W.O., H.A.V.O., M.A.V.O.	J. P. Menting (Groningen) C. H. van Os (Nijmegen)

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
april 1974— juli 1975		XIV	
februari 1974— februari 1975		II	
september 1974— maart 1977		V	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
mei 1974— mei 1976		XV	Hoofdstuk 7 van dit jaarverslag bevat een tussentijds verslag over dit project
juni 1974— maart 1975		VIII	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0305	Nederlandse Vereniging voor Management (NIVE) te 's-Gravenhage	Inventariseren van management-problemen van scholengemeenschappen	J. J. M. Penders M. Prakke
0312	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorbereidende studie „Onderzoek naar het effect van taakgericht onderwijsgedrag"	P. L. van der Plas
0313	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek betreffende de onderwijskundige aspecten van het gebruik van objectieve studietoetsen	D. J. Bos H. Wesdorp
0318	Nijmeegs Instituut voor Onderwijs Research	De survey-feedback methode. Een onderzoek naar de voorwaarden waaraan een dergelijke veranderingsmethode moet voldoen en de ontwikkeling van het voor deze methode noodzakelijke instrumentarium	F. J. v. d. Krogt
0325	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Ontwikkeling minicursus „Het organiseren van zelfstandig leren"	S. A. M. Veenman

90

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
september 1974— september 1975		X	
mei 1974— augustus 1975		XII	
oktober 1974— januari 1977		XVI	
december 1974— mei 1977		XVI	
oktober 1974— februari 1977		XII	

5.1 vervolg Onderzoekprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0326	Reseârch Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Bewegingsonderwijs: Wensen, feiten en mogelijkheden. Een onderzoek naar de zelfinterpretatie van het bewegingsonderwijs c.q. de lichamelijke (school) opvoeding in Nederland	A. H. Broeke B. H. F. Mombarg
0330	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar de doelstellingen van het Middelbaar Technisch Onderwijs en de betekenis van de praktijktijd bij de realisering van die doelstellingen	P. Smits

92

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
december 1974—mei 1975		XVI	
oktober 1974—september 1976		IX	

5.2 Programmeringsprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
P228	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Een studie over wereld-oriëntatie	Projectgroep
P262	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Voorstudie „Opleidingsproblematiek"	T. M. A. M. Hendriks
P263	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Voorstudie „Structuur en intern-organisatorische vormgeving van het onderwijs voor 3- à 4- tot 16-jarigen"	K. B. Koster
P285	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Curriculumontwikkeling en curriculumonderzoek	B. Creemers
P297	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorstudie „Media en onderwijsontwikkeling: media in functie van de flexibilisering van het onderwijs aan 4- tot 16-jarigen"	D. de Jong
P299	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Voorstudie „Doelen en Functies van het Onderwijs"	S. Sandbergen

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1973— februari 1975		XI	
juli 1972— juni 1975		XII	
april 1973— maart 1976		XI	
november 1973— januari 1976	060974	XI	Deeleindverslag ontvangen
januari 1974— juli 1975		XI	
januari 1974— januari 1975		XVI	

95

5.3 Experimentele verspreiding en experimenten

5.3.1 OF-projecten *)

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
OF89	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een model en organisatievorm voor curriculumonderzoek en -ontwikkeling, aan de hand van een exemplarisch curriculum voor sociale wereldoriëntatie, t.b.v. de didactische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs (LEDO-project)	Projectteam
OF 128B	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Voorbereiding verspreiding van het KIOSK-werkplan	Projectteam

*) In de overbruggingsfase (OF) wordt nagegaan of, en zo ja, op welke wijze de resultaten van het voorafgaande project naar de onderwijspraktijk kunnen worden overgedragen. Dit kan eventueel uitmonden in een IN-project (Experimenteel Innovatieproject)

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1974— januari 1975		VII	Overleg over een mogelijke overdracht van de resultaten van het onderzoek naar de onderwijspraktijk is gaande
oktober 1973— juli 1975	060874	IV	Verspreiding van het ontwikkelde produkt volgens de zgn. „gesloten markt strategie" is gaande. Aanvullende subsidie is verleend om in overleg met het C.I.O. na te gaan: — op welke wijze het materiaal binnen de gegeven mogelijkheden het beste kan worden aangepast; — of met beperkte middelen het materiaal kan worden aangepast, zodanig dat het produkt aan een uitgever kan worden aangeboden

5.3.2 *Experimentele innovatieprojecten en experimenten* *)

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
IN **) 83	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden Utrecht; Vereniging de Samenwerkende Landerlijke Pedagogische Centra; Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviesdiensten	Programma gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4—8 jaar (het zgn. GEON-project)	Projectteam onder leiding van M. Abeln en A. K. de Vries
IN 101	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Experimentele Innovatie van het project Engels in het basisonderwijs	Projectteam onder leiding van Mevr. B. M. Steinhauser-Vekemans
0189	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam; Stichting Advies- en Begeleidings Centrum voor het openbaar, protestants-christelijk, roomskatholiek en bijzonder neutraal onderwijs in Amsterdam (A.B.C.i.o.)	Innovatieproject Amsterdam	Projectteam onder leiding van C. van Calcar
0213	Commissie Modernisering Leerplan Natuurkunde, Naarden	Project Leerplanontwikkeling Natuurkunde (PLON-project)	Projectteam

*) Deze projecten zijn ondergebracht bij de Commissie Onderwijskundige Experimenten (COE)
**) IN = (experimenteel Innovatieproject)

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
december 1973—augustus 1979		IV	Gedurende de periode januari 1972—augustus 1973 was sprake van een overbruggingsfase
augustus 1972—eind 1977		V	Gedurende de periode januari 1972—augustus 1973 was sprake van een overbruggingsfase
mei 1971—januari 1979		V	
augustus 1972—januari 1977		VIII	

99

5.4 Participatie-onderwijsprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
PO 310	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek voor het verkrijgen van gegevens over werkende jongeren voor zover deze relevant zijn voor onderwijsvoorzieningen t.b.v. werkende jongeren (Eerste fase)	P. Tesser
PO 321/74	Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs	Werkplan Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs	L. J. van den Bosch (Coördinator); Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen; Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch, Nijmegen; Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
mei 1974— januari 1975		XIII	
juli 1974— juli 1975		XIII	Voor de voorbereiding en coördinatie van projecten in het kader van het Werkplan Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs wordt jaarlijks subsidie aangevraagd.

5.5 Congressen, conferenties en studiereizen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0242	Centre for Educational Research and Innovation van de O.E.C.D. te Parijs	Workshop „Creativity of the school" in Portugal	Nederlandse vertegenwoordigers: K. Doornbos, C. M. Geerars, H. J. Jacobs jr., D. Mentink en H. Veldkamp
0279	C. F. van Parreren en J. A. M. Carpay (Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Studiereis naar de Sovjet-Unie	C. F. van Parreren J. A. M. Carpay
0280	Comité van voorbereiding (voorzitter W. A. T. Meuwese) namens de Kontaktgroep R.W.O.	Garantstelling voor de organisatie van een internationaal congres over de methodologie van onderzoek en ontwikkeling van het hoger onderwijs	Zie aanvrager
0281	Stichting Werkgroep Onderwijsresearch, Amsterdam	Onderwijsresearchdag 1974	Organisatiecommissie, gevormd door aanvrager
0287	Centre for Educational Research and Innovation van de O.E.C.D. te Parijs	Conferentie „the School and the community" in Engeland	F. R. Janssen-Vos S. de Witt
0294	E. Warries, T.H. Twente	Werkbezoek aan het Curriculum Center in Israël	E. Warries
0308	B. Creemers (Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Rijksuniversiteit te Utrecht)	Bijwonen van het vijfde internationale congres van de „International Reading Association" te Oostenrijk	B. Creemers
0311	Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling te Amersfoort	Bijwonen van een internationaal symposium „Programmed Learning in Adult Education" te Joegoslavië	G. van Enckevort J. van de Velde

Organiserende instantie(s)	Tijdsduur	Eind-rapport (datum)	Plaats	Onderwijs-soort
Zie aanvrager	november 1972	311274	Parijs	XI
Zie aanvrager	5 oktober 1973— 20 oktober 1973		Moskou Leningrad	XVI
Zie aanvrager	18 december 1973— 21 december 1973	050774	Rotterdam	XIV
Zie aanvrager	29 maart 1974		Amsterdam	XVI
Zie aanvrager	15 oktober 1973— 19 oktober 1973	190474	Slaugham Manor	XVI
Zie aanvrager	maart 1974	260674	Tel Aviv	XVI
International Reading Association	augustus 1974	270874	Wenen	XVI
Workers' University „Mosa Pijade", Institute for Industrial and Andragogy, Zagreb	15 mei 1974 t/m 17 mei 1974		Zagreb	XV

5.5 vervolg Congressen, conferenties en studiereizen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0315	B. Th. Brus en P. F. Sanders (Vakgroep onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen)	Deelname aan het „Interdisciplinary Seminar on Reading" State University of New York, Buffalo, U.S.A.	B. Th. Brus P. F. Sanders
0329	C. A. C. Klaassen (Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen)	Bijwonen van het achtste Wereldcongres voor Sociologie, geëntameerd door de International Sociological Association in Toronto, Canada	C. A. C. Klaassen
0331	Stichting tot Bevordering van het Sociaal Onderzoek aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	„Post-doctorale cursus Projectleiding gamma-research"	Instituut Foss, Oegstgeest

Organiserende instantie(s)	Tijdsduur	Plaats	Eind-rapport (datum)	Onderwijs-soort
International Reading Association, State University of New York te Buffalo, U.S.A.	10 juni 1974— 28 juni 1974	090874	Buffalo, U.S.A.	XVI
International Sociological Association	19 augustus 1974— 25 augustus 1974		Toronto, Canada	XVI
Zie aanvrager	september 1974— januari 1977		Utrecht	XVI

5.6 Dissertaties en publikaties

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
083	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Uitgave van de herziene versie van het programma „Voorbereidend Rekenen", voortkomend uit het project: Het ontwerpen en beproeven van een compensatieprogramma in de kleuterschoolfase t.b.v. kinderen uit de sociaal-economisch gezien meest kwetsbare bevolkingslaag
0173	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam; Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, Amsterdam	Uitgave van het rapport „Interne differentiatie" *)
0178	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Publikatie van gegevens uit het project „Een vergelijkend onderzoek van een aantal leerplans voor modern rekenonderwijs in de basisschool" (S.V.O.-project 0136) en uit het Utrechtse Rekenproject *)
0261 A	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam	Uitgave van een samenvatting van de resultaten van het project „Studie ter inventarisatie en analyse van problemen verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs" (S.V.O.-project 0261)
0268	B. Creemers, Utrecht	Uitgaven betrekking hebbend op het project Aanvankelijk Leesonderwijs (S.V.O.-project 0186) *)
0269	J. A. M. Carpay, Utrecht	Publikatie eindrapport project „Engels in het basisonderwijs" (S.V.O.-project 0101)

*) Voor dit project werd in 1974 geen subsidie verbruikt

Auteur(s)	Publikatie	Onderwijs-soort
L. Erades K. B. Koster Mevr. J. G. C. Rademakers-van den Broek J. M. F. Teunissen		IV
P. de Koning		VII
J. F. M. Teunissen K. B. Koster		V
J. Ahlers, onder supervisie van een redactiecommissie		II
B. Creemers	Evaluatie van onderwijsstijlen binnen het aanvankelijk lezen. Een onderwijskundig onderzoek naar de relatie tussen methodengebruik van de leerkracht en de prestaties van leerlingen. Dissertatie, Utrecht 1974	V
J. A. M. Carpay E. Bol	Engels in het basisonderwijs. Een studie op het gebied van de leergangontwikkeling. 's-Hertogenbosch 1974	V

5.6 vervolg Dissertaties en publikaties

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0276	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van schoolkeuze-adviezen. Resultatencontrole met bet·ekking tot differentiatie-onderzoek aan het eind van de lagere school
0288	S. A. M. Veenman, Katholieke Universiteit te Nijmegen	Publikatie „Training gebaseerd op interaktieanalyse, voortkomend uit een onderzoek naar het effekt van een training van onderwijzers op de fleksibiliteit van hun verbaal lesgedrag en het klimaat van hun klas" (S.V.O.-project 0177)
0307	J. Rispens, Rijksuniversiteit Utrecht	Uitgave van het eindrapport „Onderzoek naar de rol van auditieve factoren bij het ontstaan van leesmoeilijkheden" (S.V.O.-project 0235)
0309	Tj. Plomp, T. H. Twente, Onderafdeling der Toegepaste Wiskunde	Uitgave van de dissertatie „De ontwikkeling van een individueel studie-systeem; konstruktie en evaluatie van een kursus wiskunde voor de propaedeuse aan de T.H. Twente"

Auteur(s)	Publikatie	Onderwijs-soort
D. J. Bos	Schoolkeuze-adviezen. Resultaten-controle na vijf jaar. Dissertatie, Amsterdam 1974	V
S. A. M. Veenman		XII
J. Rispens	Auditieve aspecten van leesmoeilijkheden, een onderzoek naar de relatie tussen auditieve discriminatie, auditieve analyse, auditieve synthese en leesmoeilijkheden. Dissertatie, Utrecht 1974	VI
Tj. Plomp	De ontwikkeling van een individueel studiesysteem; konstruktie en evaluatie van een kursus wiskunde voor de Propaedeuse aan de Technische Hogeschool Twente. Dissertatie, Groningen 1974	XIV

6

Projectenanalyse

Tabel I Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel II Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel III Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel IV Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar toepasbaarheid in het onderwijs en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel V Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten.

Tabel VI Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en vormingsgebieden.

Tabel VII Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en toepasbaarheid in het onderwijs.

Tabel VIII Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en vormingsgebieden.

Tabel IX Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en toepasbaarheid in het onderwijs.

Tabel X Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en toepasbaarheid in het onderwijs.

TABEL I

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Onderwijssoorten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	Totalen
Peuteronderwijs						1				1
Integratie peuter-kleuter-onderwijs								2	2	4
Kleuteronderwijs				1				1		2
Integratie kleuter-basis-onderwijs		1	2	4		4	2	3	1	17
Basisonderwijs	6	2	2	6	3	4	2	8	3	36
Buitengewoon onderwijs	2			1	2		1	1	1	8
Integratie basis-voortgezet onderwijs, incl. brugjaar			2	2	2	2	1	1		10
MAVO, HAVO, VWO	6	3	3	2	1	4	4	5	1	29
Lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	4	1	2			2	2	1	2	14
Voortgezet onderwijs, algemeen		1		1		1	2	1	1	7
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen		2	1	1		3	4	7	1	19
Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing			2	1		1	4	1	4	13
Part time onderwijs, m.i.v. participatie-onderwijs									1	1
Wetenschappelijk onderwijs	2	2	1	4	1	2	2	4	2	20
Onderwijs buiten schoolverband			1				1	1	2	5
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	4	4	6	4	3	6	4	5	10	46
Totalen	24	16	22	27	12	30	29	41	31	232

TABEL II

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Onderwijskundige aspecten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	Totalen
Curriculum, integraal	2	1	5	5	2	2	7	2	2	28
Curriculum, algemeen	1	1		3	1	6	1	4	2	19
Doelstellingen	3		1	1	1	3	2	2	7	20
Leerlingengedrag, excl. eindgedrag		2		2		1	1	1	1	8
Didactische werkvormen										
— Instructiegedrag			1	2	1	5	1	3	4	17
— Media	3	2	6	1	3	1	2	1		19
— Leerboeken								2		2
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie				1	1		2	1	1	6
Evaluatie										
— Toetsing	6	7	1	3	1	2	3	4	1	28
— Algemeen	2		1	1		1	3	3	2	13
Externe schoolorganisatie	2		1	1	1	1		2	3	11
Innovatie, incl. begeleiding en scholing			1	1		2	1	1	1	7
Onderwijs en sociaal milieu	1	1	2	2	1			1		8
Vergelijkende onderwijskunde			1	1	1		1			4
Psychologie, leer-, en sociale psychologie		1				1	1	2		5
Overige	4	1	2	2		5	4	12	7	37
Totalen	24	16	22	26	13	30	29	41	31	232

TABEL III

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Vormingsgebieden	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	Totalen
Instrumentele										
— Rekenen/Wiskunde	4	1	2	2	1	3	2	1	2	18
— Moedertaal, incl. leesonderwijs				4	2	5	1	8	4	24
— Vreemde talen	3	2	1			2	4	4	1	17
— Algemeen	2	1		1	1			2		7
Wereldorientatie, incl. zaakvakken			2	2	1		2			7
Expressieve										
— Musisch en/of Creatief						1				1
— Lichamelijke oefening						1		1	1	3
Beroepsvoorbereidende	3		3	3	1	3	7	2	7	29
Algemene	2	2	3	4	2	3	3	5	2	26
Niet van toepassing	10	10	11	10	5	12	10	18	14	100
Totalen	24	16	22	26	13	30	29	41	31	232

TABEL IV

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar toepasbaarheid in het onderwijs en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Direct/niet direct toepasbaar	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	Totalen
Direct	8	8	6	10	5	6	9	8	6	66
Niet direct	16	8	16	16	8	24	20	33	25	166
Totalen	24	16	22	26	13	30	29	41	31	232

TABEL V

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten

Onderwijssoorten	Onderwijskundige aspecten																Totalen
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Didactische werkvormen: Instructiegedrag	Didactische werkvormen: Media	Didactische werkvormen: Leerboeken	Intern schoolorg. incl. diff.	Evaluatie: Toetsing	Evaluatie: Algemeen	Externe schoolorganisatie	Innovatie, incl. begeleiding en scholing	Onderwijs en sociaal milieu	Vergelijkende onderwijskunde	Psychologie, leer-, en sociale ps.	Overige	
Peuteronderwijs						1											1
Integratie peuter-kleuteronderwijs											2				1	1	4
Kleuteronderwijs		1											1				2
Integratie kleuter-basisonderwijs	3	2		2	1				1		3	1	2	1		1	17
Basisonderwijs	4	2	4	3	4	1	1	3	7	2	1	1	2			1	36
Buitengewoon onderwijs		2				1			2		2				1		8
Integratie basis-voortgezet onderwijs, incl. brugjaar	3				1			1	1	2	1					1	10
MAVO, HAVO, VWO	5		2		4	2		1	10	4						1	29
Lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	1		7	1	1	1			1	1						1	14
Voortgezet onderwijs, algemeen			1						1	1	2		2				7
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	1	4		1	1	1	1	1	4			2				3	19
Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing	4		1		2	3				1						2	13
Part time onderwijs, m.i.v. participatie-onderwijs																1	1
Wetenschappelijk onderwijs	5		3	1	1	2								1		7	20
Onderwijs buiten schoolverband					1					1						3	5
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	2	8	2		1	7			1	1		3	1	2	3	15	46
Totalen	28	19	20	8	17	19	2	6	28	13	11	7	8	4	5	37	232

TABEL VI

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en vormingsgebieden

Onderwijssoorten	Vormingsgebieden										Totalen
	Instrumentele					Expressieve					
	Rekenen/ Wiskunde	Moedertaal, incl. leesonderwijs	Vreemde talen	Algemeen	Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken	Muzisch en/of Creatief	Lichamelijke oefening	Beroepsvoorbereidende	Algemene	Niet van toepassing	
Peuteronderwijs										1	1
Integratie peuterkleuteronderwijs										4	4
Kleuteronderwijs		2									2
Integratie kleuter-basisonderwijs	1	4		3					2	7	17
Basisonderwijs	6	10	2	3					6	9	36
Buitengewoon onderwijs		2								6	8
Integratie basis-voortgezet onderwijs, incl. brugjaar	2				2		1		4	1	10
MAVO, HAVO, VWO	5	1	9	1	3		1		4	5	29
Lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	1		2					8		3	14
Voortgezet onderwijs, algemeen	1		2							4	7
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	3				2	1			1	12	19
Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing								13			13
Part time onderwijs, m.i.v. participatie-onderwijs										1	1
Wetenschappelijk onderwijs	2							6	1	11	20
Onderwijs buiten schoolverband			1						2	3	6
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing		2	1				1	2	6	33	45
Totalen	18	24	17	7	7	1	3	29	26	100	232

TABEL VII

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en toepasbaarheid in het onderwijs

Onderwijssoorten	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Peuteronderwijs	—	1	1
Integratie peuter-kleuteronderwijs	1	3	4
Kleuteronderwijs	—	2	2
Integratie kleuter-basisonderwijs	5	12	17
Basisonderwijs	12	24	36
Buitengewoon onderwijs	4	4	8
Integratie basis-voorgezet onderwijs, incl. brugjaar	5	5	10
MAVO, HAVO, VWO	15	14	29
Lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	3	11	14
Voortgezet onderwijs, algemeen	1	6	7
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	7	12	19
Docentenopleiding, incl voortgezette scholing	3	10	13
Part time onderwijs, m.i.v. participatieonderwijs	—	1	1
Wetenschappelijk onderwijs	7	13	20
Onderwijs buiten schoolverband	—	5	5
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	3	43	46
Totalen	66	166	232

TABEL VIII

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en vormingsgebieden

Onderwijskundige aspecten	Vormingsgebieden										Totalen
	Instrumentele					Expressieve					
	Rekenen/ Wiskunde	Moedertaal, incl. leesonderwijs	Vreemde talen	Algemeen	Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken	Muzisch en/ of Creatief	Lichamelijke oefening	Beroepsvoorbereidende	Algemene	Niet van toepassing	
Curriculum, integraal	5	1	2	1	6			9	3	1	28
Curriculum, algemeen	2	4			1				3	9	19
Doelstellingen	1	2	4				1	9	1	2	20
Leerlingengedrag, excl. eindgedrag		4								4	8
Didactische werkvormen											
— Instructiegedag	2	2						2	1	10	17
— Media	1		2					3	3	10	19
— Leerboeken			1						1		2
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie	1	2							1	2	6
Evaluatie											
— Toetsing	4	2	6	4				1	4	7	28
— Algemeen	2	1	3					2	4	1	13
Externe schoolorganisatie		1							2	8	11
Innovatie, incl. begeleiding en scholing		2		1					1	3	7
Onderwijs en sociaal milieu		1							1	6	8
Vergelijkende onderwijskunde										4	4
Psychologie, leer-, en sociale psychologie									1	4	5
Overige		2				1	2	3		29	37
Totalen	18	24	17	7	7	1	3	29	26	100	232

TABEL IX

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en toepasbaarheid in het onderwijs

Onderwijskundige aspecten	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Curriculum, integraal	24	4	28
Curriculum, algemeen	2	17	19
Doelstellingen	—	20	20
Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	1	7	8
Didactische werkvormen			
— Instructiegedrag	4	13	17
— Media	1	18	19
— Leerboeken	—	2	2
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie	—	6	6
Evaluatie			
— Toetsing	26	2	28
— Algemeen	—	13	13
Externe schoolorganisatie	—	11	11
Innovatie, incl. begeleiding en scholing	4	3	7
Onderwijs en sociaal milieu	—	8	8
Vergelijkende onderwijskunde	—	4	4
Psychologie, leer-, en sociale psychologie	1	4	5
Overige	3	34	37
Totalen	66	166	232

123

TABEL X

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en toepasbaarheid in het onderwijs

Vormingsgebieden	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Instrumentele			
— Rekenen/Wiskunde	10	8	18
— Moedertaal, incl. leesonderwijs	5	18	23
— Vreemde Talen	7	11	18
— Algemeen	6	1	7
Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken	5	2	7
Expressieve			
— Musisch en/of Creatief	—	1	1
— Lichamelijke oefening	—	3	3
Beroepsvoorbereidende	9	20	29
Algemene	8	18	26
Niet van toepassing	16	84	100
Totalen	66	166	232

7

Verslagen over lopende onderzoeken

De beknopte verslagen van een zestal door de Stichting gesubsidieerde projecten die in dit hoofdstuk zijn opgenomen, werden door de projectleiders samengesteld.
Zij hebben betrekking op projecten van verschillende onderzoekstypen, die in 1974 reeds in uitvoering waren en die in dat jaar nog niet zouden worden afgesloten.

Projectnummer	Titel
0245	Psycholinguïstische test voor leergestoorde kinderen
0249 A en B	Studies over het onderwijs in de moderne vreemde talen
0274	Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4—8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs
0291	Het KISO-onderzoek naar de achtergronden van voortijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs
0302	Voortgezet onderzoek Interaktie-analyse
0303	Onderzoek onder studenten aan avondscholen voor MAVO, HAVO en VWO (het avondscholenproject)

Project 0245 Psycholinguistische test voor leergestoorde kinderen

Uitvoering: Instituut voor Orthopedagogiek van de K.U., Nijmegen

Projectleiding: Prof. Dr. J. J. Dumont, Drs. W. H. J. van Bon en Drs. B. L. ten Have.

Inleiding

Algemeen bestaat de overtuiging dat een groot aantal leerproblemen, met name problemen bij het leren lezen en schrijven, hun oorzaak hebben in taalbeheersing welke niet voldoet aan de eisen die onderdelen van het curriculum van de basisschool stellen: de taalonderbouw van het schoolse leren is niet adequaat.
In dit project wordt een aantal tests ontwikkeld voor het toetsen van die aspecten van taalbeheersing welke het succes op de basisschool medebepalen, en die, indien ze gebrekkig zijn ontwikkeld, aanleiding vormen voor het ontstaan van leerproblemen. Het geheel van de tests is dan ook in de eerste plaats bedoeld om:

a. vóór hun intrede in de basisschool, dus voordat leerproblemen zich hebben geopenbaard, de kinderen te kunnen opsporen die het risico lopen te falen in hun lagere school-loopbaan;

b. bij kinderen met leerproblemen een mogelijke oorzaak van hun falen aan te wijzen en daarmee bij te dragen tot een doeltreffende opzet van remediële programma's in individuele gevallen.

Gezien het gebruik waarvoor de testbatterij is bestemd, is besloten de tests af te stemmen op en te normeren voor 4- t/m 9-jarigen.

De testbatterij

Uitgangspunt bij de samenstelling van de testbatterij was de gebruikelijke indeling van de grammatica in fonologie, morfologie, syntaxis en semantiek. Er is naar gestreefd voor elk van deze componenten twee tests te ontwikkelen, een receptieve en een expressieve test.
Voor elke cel van de resulterende matrix is concretisering tot meerdere tests mogelijk, waarbij verschillende tests verschillende aspecten van de betreffende component van de grammaticale competentie benadrukken. Steeds werd voor die tests gekozen, welke konden worden geacht relevant te zijn voor het beoogde gebruik van de testbatterij. Deze keuzen konden niet steeds worden gebaseerd op systematisch verzamelde evidentie m.b.t. de samenhang tussen specifieke aspecten van taalbeheersing en leerproblemen (zulke evidentie is er slechts in beperkte mate). De gemaakte keuzen berusten dan ook, behalve op schaarse literatuurgegevens, mede op de ervaring van de bij dit project betrokken orthopedagogen. Vandaar ook dat het normeringsonderzoek — en in bescheidener mate het daaraan voorafgaande onderzoek — tegelijkertijd het karakter zal hebben van een toetsend onderzoek, waarin wordt nagegaan of en in hoeverre de prestaties op de verschillende tests in de batterij samenhangen met leerprestaties.
Twee tests (9 en 10 in het overzicht beneden) zijn ontleend aan de Illinois Test of Psycholinguistic Abilities. Zij meten voor de diagnostiek van leermoeilijkheden belangrijke aspecten van taalbeheersing, maar zijn moeilijk in het tot nu toe gehanteerde schema onder te brengen.

Ook is een serie tests ontworpen waarmee kan worden nagegaan in hoeverre kinderen speciale problemen hebben indien zij informatie, die visueel of auditief wordt aangeboden, auditief/vocaal of visueel/motorisch moeten reproduceren. In deze tests voor intermodale en intramodale informatieverwerking wordt getracht belangrijke aspecten van het lezen en schrijven na te bootsen.
Omdat kinderen met lees- en/of schrijfproblemen getest moeten kunnen worden, is het gebruik van geschreven taal vermeden.

De testbatterij die op deze wijze tot stand is gekomen, ziet er uit als volgt:

1. De receptieve test op fonologisch niveau is een *wooddiscriminatie-test*. Nagegaan wordt of het kind kleine verschillen binnen paren van woorden kan onderkennen. Een voorbeeld van zo'n verschil is gelegen in de volgorde van de spraakklanken (*mist* vs *m'ts* bijv.).
   Een expressieve test op dit terrein van de fonologie lijkt om praktische redenen niet goed realiseerbaar.
2. In de *receptieve test voor morfologie* wordt het kind gevraagd uit twee vormen voor het meervoud van hetzelfde zelfstandig naamwoord, twee vormen voor het voltooid deelwoord van hetzelfde werkwoord, enz., de goede vorm te kiezen.
3. In de *expressieve test voor morfologie* moet het zelf meervouden enz. vormen.
4. In de *receptieve test voor syntaxis* krijgt het kind een gemengde lijst van syntactisch correcte en incorrecte zinnen te horen en moet het van elke zin aangegeven of deze welgevormd is of niet.
   Deze methode is met name gekozen omdat hierbij een grotere verscheidenheid van syntactische constructies aan de orde kan komen dan bij enige andere van de overwogen methoden.
5. In de *expressieve test voor syntaxis* worden in syntactisch opzicht incorrecte zinnen verbeterd.
6. Op het terrein van de semantiek richten we ons voornamelijk op de ontwikkeling van de woordenschat. In de *receptieve woordenschattest* moet uit vier tekeningen de tekening gekozen worden, die de betekenis van een gegeven woord illustreert.
7. Daarnaast is er een *expressieve woordenschattest*, waarin een zin moet worden aangevuld met het enige woord dat, gegeven die zin en een bijbehorend plaatje, mogelijk is.
8. Een receptieve test die tot het terrein van de semantiek gerekend kan worden is de *presuppositie-test*.
   Paren van zinnen, waarbij de bewering in de ene zin in strijd is met een vooronderstelling in de andere zin, worden — afgewisseld met niet-tegenstrijdige paren — ten gehore gebracht. Het kind moet telkens aangeven of er al dan niet sprake is van tegenstrijdigheid.
9. In de *test voor sound blending* worden de opeenvolgende letters van een woord verklankt, waarna het kind moet zeggen om welk woord het gaat.
10. In de test voor *auditory closure* worden woorden aangeboden die verminkt zijn door er een of meer spraakklanken uit weg te laten. Ook hier moet het kind zeggen om welk woord het gaat.

11a. *Intramodale test* (A — A en V — V). In twee versies (plaatjes/woorden en tikken/puntjes) worden het kind reeksen voorgelegd, die het vervolgens uit het geheugen moet reproduceren.

11b. *Intermodale test* (A — V en V — A). In dezelfde twee versies wordt het kind de reeks in de ene modaliteit aangeboden, waarna het door middel van de andere moet reproduceren.

Opzet van het onderzoek

Vooraf zij opgemerkt dat voor elke te onderscheiden leeftijdsgroep een afzonderlijke testvorm wordt geconstrueerd, t.w. een eigen verzameling testopgaven. Om de homogeniteit van deze testvormen over de leeftijdsgroepen te waarborgen zullen in het onderzoek van fase 2 en 3 bij elke leeftijdsgroep ook testvormen voor de aangrenzende leeftijdsgroepen worden afgenomen, waardoor de homogeniteit tussen telkens 3 testvormen kan worden bepaald.
Het project omvat 3 fasen, waarvan de eerste in april 1975 zal worden afgesloten:

Fase 1 *Testconstructie*. De testbatterij als geheel wordt ontworpen. Test en testopgaven worden geconstrueerd. Verzamelingen testopgaven worden afgenomen bij kleine aantallen kinderen uit 3 leeftijdsgroepen (4-, 7- en 9-jarigen). Ondeugdelijke (bijv. niet-homogene) testopgaven worden vervangen door andere. De moeilijkheidsgraad van de testopgaven wordt berekend voor de onderzochte leeftijden en geschat voor de niet onderzochte. Op grond van de berekende en geschatte moeilijkheidsgraad worden voor iedere leeftijdsgroep afzonderlijke testvormen samengesteld. Methoden voor data-analyse worden ontwikkeld.

Fase 2 *Test-onderzoek*. De voorlopige testbatterij wordt afgenomen op een accidentele steekproef van 300 kinderen in Arnhem. De werkwijze is dezelfde als bij het normerings-onderzoek. Belangrijkste doelen: controle op de geschiktheid van de testvormen (moeilijkheidsgraad, diverse maten voor interne consistentie), onderzoek naar de relaties tussen tests, validiteitsonderzoek van beperkte omvang, toetsing van opzet en organisatie van het normeringsonderzoek en het uitproberen van de te gebruiken methoden voor data-analyse.

Fase 3 *Normeringsonderzoek*. De normeringssteekproef zal 2000 4- t/m 9-jarigen omvatten uit Nederlandse kleuter-, basis- en L.O.M.-scholen („stratified multi-stage sampling").
De testbatterij wordt afgenomen door assistenten die door middel van advertenties worden geworven in de plaatsen waar het onderzoek wordt verricht. Zij zullen geïnstrueerd worden in enkele bijeenkomsten op verschillende plaatsen in het land. Twee stellen normen worden berekend: lineaire en genormaliseerde standaard-scores. Omdat ook een aantal criterium-tests (leestests, dictees) wordt afgenomen is criteriumgebonden concurrent validiteitsonderzoek mogelijk: in welke mate verklaart iedere test het criteriumgedrag (bijv. leesprestaties), en: in welke mate verklaart iedere test het criteriumgedrag meer dan de andere tests en een eveneens afgenomen intelligentietest („incremental validity")?

Het project zal vermoedelijk eind 1976 worden afgesloten met de uitgave van de tests en de publikatie van het onderzoeksrapport.

Project 0249 Studies over het onderwijs in de moderne vreemde talen A en B

Uitvoering: Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen.

Projectleiding: J. F. M. Claëssen, P. A. A. M. Biermans-Bressers en J. A. H. Derks.

Inleiding

Vanaf maart 1973 verricht het I.T.S. onderzoek op het terrein van het moderne vreemde-talenonderwijs. De onderzoeksactiviteiten zijn verdeeld over een tweetal projecten.

Achtergrond

Sinds de invoering van de Wet op het Voortgezet Onderwijs in 1968 verkeert het onderwijs in moderne vreemde talen in een ontwikkelingsproces. Deze ontwikkeling is geïnitieerd door het systeem van examenpakketten, waarbij de leerlingen ook voor de groep moderne vreemde talen zelf een selectie van examenvakken maken. Na enkele jaren experimenteren blijkt dat Engels door vrijwel alle leerlingen wordt gekozen, Duits door ± 70 procent en Frans door bijna 35 procent. Dit keuzepatroon dat gedeeltelijk parallel loopt aan het aantal bestede uren aan het vreemde-talenonderwijs, was voor de betrokken groeperingen aanleiding tot bezinning en discussie.
In deze bezinning werden naast het keuzegedrag van de leerlingen ook andere ontwikkelingen in het onderwijs betrokken, zoals het streven naar vormen van geïntegreerd onderwijs, de vermindering van de basis-tabellen, de introductie van andere vreemde talen (Russisch, Spaans), de invoering van het Ongedeeld V.W.O. en dergelijke.
Om een gefundeerde discussie en besluitvorming mogelijk te maken verricht het I.T.S. op verzoek van de S.V.O. onderzoek op enkele probleemgebieden van het vreemde-talenonderwijs.

Doelstelling, opzet en resultaten van project 0249A: De positie van de moderne vreemde talen, met name in het voorgezet onderwijs.

Een van de meest urgente probleemgebieden betreft de belangstelling voor en de behoeften aan onderwijs in de moderne vreemde talen. Voor een optimale verdeling van de beschikbare uren in het onderwijs over de verschillende talen is het gewenst, inzicht te hebben in het behoeftenpatroon van individu en samenleving.
Het was, gezien de hoeveelheid van gebruiksaspecten die in zo'n behoeftenpeiling vertegenwoordigd dienen te zijn, noodzakelijk te beginnen met een inventarisatie van de beschikbare literatuur. Oogmerk van de literatuurstudie was, vast te stellen ten aanzien van welke gebruiksaspecten onderzoek was uitgevoerd. De resultaten van deze literatuuroriëntatie zijn vastgelegd in het eerste deel van „Studies over onderwijs in moderne vreemde talen" *).

---

*) Gepubliceerd in december 1974.

Uit de beschikbare gegevens kon, zo bleek, geen afgerond beeld worden afgeleid van de behoeften aan kennis van en onderwijs in de moderne vreemde talen in Nederland.
Ondanks de beperkte reikwijdte van veel onderzoekingen kwamen enkele algemene trends naar voren:

— in de gebruikssectoren onderwijs, wetenschap en bedrijfsleven staat Engels op een vanzelfsprekende eerste plaats;

— de betekenis van Frans en Duits voor bovengenoemde maatschappelijke sectoren blijft aanzienlijk onder het niveau van Engels; beide talen ontlopen elkaar weinig in (onderlinge) relevantie;

— Russisch en Spaans zijn als vreemde talen sterk in opmars;

— de vaardigheden in het behoeftenpatroon zijn gedifferentieerd naar gebruikssectoren: bijvoorbeeld receptieve taalbeheersing is een primair vereiste in de sector wetenschap. Voor economische en industriële doeleinden prevaleren veelal mondelinge vaardigheden.

Een tweede probleemgebied had betrekking op de onderwijskundige opzet en fasering van het onderwijs in de moderne vreemde talen. Immers de concrete vormgeving van de onderwijsvoorzieningen is, behalve van de belangstelling en de behoefte aan moderne talen, ook afhankelijk van onderwijskundige variabelen zoals transfer, differentiaties in de onderwijsleerprocessen, beginleeftijd enz. Uit een oriëntatie op het terrein van onderzoek met betrekking tot vreemde-talenonderzoek bleek dat geen enkel overzicht beschikbaar was van recent Nederlands onderzoek.
Om in deze lacune te voorzien is een inventarisatie verricht van alle Nederlandse onderzoeken over de periode 1965—1974.
Om een zo volledig mogelijk overzicht te verkrijgen van de onderzoeken in de afgelopen 10 jaar werden verschillende benaderingen uitgevoerd: er hebben gesprekken plaatsgevonden met de Instituten voor Toegepaste Taalkunde en de Pedagogische Centra; alle instituten en instellingen waarvan bekend was of verondersteld werd dat zij zich met onderzoek bezig hielden, zijn schriftelijk benaderd voor nadere informatie; bovendien werden informatiebronnen geraadpleegd als Registers van lopend onderzoek in de Sociale Wetenschappen, Levende Talen enzovoorts.
De inventarisatie resulteerde in een overzicht van 70 projecten die successievelijk beschreven worden in het tweede deel van „Studies over het onderwijs in moderne vreemde talen". Bij de rapportage van elk onderzoek is een standaardprocedure gevolgd. Om de toegankelijkheid van het geheel te verhogen zijn bovendien verschillende registers opgenomen: naar instituut, naar persoon, naar trefwoord, naar onderwijstype en naar taal.
Een van de vele onderwijskundige vraagstukken vormde het laatste object van dit project, namelijk de optimale beginleeftijd. Vanwege de actualiteit van dit vraagstuk — in het voorontwerp van een Wet op het Basisonderwijs wordt voorgesteld een vreemde taal op de basisschool te introduceren — is in een literatuurstudie nader ingegaan op de argumenten die worden gehanteerd vóór en tegen een vroege beginleeftijd voor het vreemde-talenonderwijs en op de consequenties van een vroeg begin.

Tevens zijn de ervaringen met vreemde-talenonderwijs op de basisschool in Nederland en het buitenland weergegeven.

Doel, opzet en resultaten van project 0249B: Determinanten van de keuze(n) van moderne vreemde talen in de eindexamenpakketten op M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O.

Een geheel andere problematiek van het vreemde-talenonderwijs heeft betrekking op de belangstelling voor moderne talen, zoals die tot uitdrukking komt in de keuze van moderne talen, als examenvak. De onderscheiden interessen voor de verschillende talen in het examenpakket en de betekenis van een dergelijk keuzepatroon, vormden de aanleiding om medio 1973 een onderzoek te beginnen naar de factoren die een rol spelen bij de keuze van examenvakken door leerlingen van M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O., waarbij de nadruk ligt op de groep moderne vreemde talen.. Door het gekozen pakket te relateren aan gegevens van de leerling als persoons- en gezinskenmerken, onderwijsloopbaan, referentiekaders, percepties, motieven enz. én aan het aanbod van de school inzake vakken en begeleiding van het keuzeproces, wordt gepoogd de determinanten van het keuzegedrag en de mate van hun invloed vast te stellen.
Omdat de keuze van examenvakken zich voltrekt binnen de door de school geboden mogelijkheden ten aanzien van vakkenaanbod en begeleiding, was het noodzakelijk twee groepen van onderzoekseenheden te benaderen (januari 1974):

a. Een schriftelijke benadering van alle scholen van M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O. ten einde inzicht te krijgen in de keuzemogelijkheden en de door de school geboden begeleiding van het keuzeproces. Door middel van vragenlijsten aan schooldekanen zijn gegevens verzameld over schoolstructuur, aanbod aan examenvakken, begeleiding van het keuzeproces, positie en functioneren van schooldekanen.
b. Een schriftelijke, klassikale benadering van een representatieve steekproef van ± 8.000 leerlingen van de hoogste klassen van M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O. die een examenpakket hebben vastgesteld. In het vragenformulier zijn onder andere variabelen opgenomen als feitelijk en ideaal vakkenpakket, perceptie van het systeem van examenpakketten, beheersing van een contact met moderne vreemde talen, argument voor de keuze van een of meer vreemde talen, enz.

Het is onmogelijk in dit bestek de resultaten van de analyse volledig weer te geven. Enkele zeer markante voorlopige resultaten zijn de volgende:

— Binnen het raamwerk van de wettelijke mogelijkheden zijn de scholen in hoge mate autonoom de keuzemogelijkheden voor het examen te begrenzen. Meer dan driekwart van de scholen beperkt de selectie-alternatieven. Dit kan gebeuren door vakken niet aan te bieden, vakken voor alle leerlingen verplicht te stellen, vakkencombinaties niet toe te laten, enz.,
— De vormgeving van de begeleiding van het keuzeproces behoort tot de eigen verantwoordelijkheid van de scholen. Dit eigen beleid manifesteert zich in een zeer grote diversiteit van begeleidingsvarianten,
— De percepties van de leerlingen op een breed scala van aspecten zoals moeilijkheidsgraad, relevantie, gebruiksfrequentie en dergelijke, lopen voor Frans, Duits en Engels ver uiteen,

— Over de keuze van examenvakken wordt vaak al in een vroeger stadium beslist dan op de in de wet aangegeven tijdstippen: zo laten veel leerlingen al op het einde van het 2e (M.A.V.O.-4 en H.A.V.O.) of 3e (V.W.O.) leerjaar vakken vallen, die in principe in aanmerking komen voor opname in het examenpakket.

Project 0274 Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4—8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs

Uitvoering: Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde TNO, afdeling Jeugdgezondheidszorg, Leiden;
School Advies Centrum 's-Hertogenbosch e.o., 's-Hertogenbosch;
Vrije Universiteit, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, pedologie en speciale pedagogiek, Amsterdam.

Projectleiding: Drs. J. H. A. Groenendaal (VU)
Drs. J. J. F. Schroots (NIPG/TNO)
Mevr. Drs. R. M. van Waarden-Ramondt (SAC).

Inleiding

In de praktijk van het kleuter- en basisonderwijs (eerste leerjaren) stuit een schooladviesdienst, c.q. het SAC, op problemen welke niet zonder meer met bestaande hulpmiddelen en -technieken kunnen worden opgelost. Enkele van deze problemen zijn:

a) relatief grote frequentie van leermoeilijkheden op kleuter- en basisscholen in cultureel-pedagogisch zwakke wijken (uitgaande van schoolbekwaamheids- en schoolvorderingenonderzoeken);

b) relatief late manifestatie van leermoeilijkheden (derde, resp. vierde klas basisonderwijs) waardoor secundaire (gedrags-) en primaire (leer-)moeilijkheden diagnostisch een onontwarbaar geheel vormen en orthodidactisch lastig te verhelpen zijn;

c) de grote behoefte van kleuterleidsters aan een systematische en gedifferentieerde aanpak van kinderen met (potentiële) leermoeilijkheden (o.a. achterstand in taalvaardigheid en abstract denken).

Zowel ten aanzien van a) als b) is vroegtijdige signalering d.m.v. diagnostische instrumenten en technieken, gevolgd door hulp in de vorm van remediale programma's geboden. Voor c) is training in een aantal vaardigheden noodzakelijk.
Sinds augustus 1972 wordt in een nauw samenwerkingsverband tussen NIPG, SAC en VU gezocht naar middelen om deze problemen van signalering, hulp en training zoveel mogelijk op te lossen.

Doelstelling van het onderzoek is de ontwikkeling van instrumenten en technieken voor de vroegtijdige signalering, diagnostiek en plaatsing van kinderen met potentiële leerstoornissen in de leeftijdsgroep van 4 tot 8 jaar.
Onderzoeksinstrumenten en technieken dienen een zo groot mogelijke remediale waarde te bezitten, wil een systematische en gedifferentieerde aanpak binnen de school mogelijk zijn.

Nadere uitwerking

Aan de doelgroep „kinderen met leerstoornissen" zijn zowel psychologische, medische als sociale aspecten te onderscheiden. Pragmatische overwegingen, gebaseerd op de bruikbaarheid van onderzoeksresultaten in het veld, speelden voor het NIPG een belangrijke rol bij de keuze van het type onderzoek. Zo heeft het psychologisch onderzoek in essentie betrekking op de ontwikkeling van een trapsgewijze psychodiagnostische testprocedure, bestaande uit een screeningsonderzoek (collectief testonderzoek), gevolgd door individueel standaard- en grenzen-toetsend onderzoek. Dit laatste is gericht op selectie- en plaatsingsproblemen (overgang kleuter- en basisonderwijs, resp. basis-buitengewoon onderwijs), indicaties voor uitgebreider psychodiagnostisch testonderzoek en/of adviezen m.b.t. de inhoud van het te geven remediale onderwijs. Bij dit laatste denke men, althans voor de kleutergroep, aan onderwijsprogramma's zoals deze o.a. aan de VU ontwikkeld worden.
Het onderzoek is er tevens op gericht gegevens van medische c.q. schoolgeneeskundige en neuropediatrische aard, vast te leggen en deze zoveel mogelijk bij de begeleiding van en het advies over het kind te betrekken. Aan de hand van vragenlijsten m.b.t. schoolgedrag en gezins- en omgevingsinvloeden wordt getracht ook de sociale aspecten te verdisconteren bij de vroegtijdige signalering.
Om een systematische en gedifferentieerde aanpak binnen de school te bereiken zijn extra training en begeleiding van leerkrachten noodzakelijk. Voor de kleuterscholen heeft de VU het volgende onderzoeksprogramma opgesteld:

1. De ontwikkeling en toepassing van een programma ter bevordering van het abstracte denken bij kleuters uit gedepriveerde milieus. Het programma omvat een breed cognitief terrein en wordt uitgewerkt in drie delen, nl:
   a. bevorderen van cognitief gerichte waarneming,
   b. bevorderen van symboolprocessen (taal),
   c. bevorderen van probleem-oplossingsstrategieën.
2. De ontwikkeling en toepassing van een methodiek; d.w.z. training van een aantal vaardigheden bij de leidsters, van belang voor de realisering van het programma, bijv.:
   a. nadruk op diagnose en correctie van foutpatronen van de individuele kleuter,
   b. vereenvoudigings- en bemoeilijkingstechnieken, nodig om een gesprek met de kleuter op een optimaal moeilijkheidsniveau te kunnen voeren,
   c. dialoog tussen leidster en kind, welke gebruikt wordt om de kleuter te stimuleren tot nadenken: het stellen van goede vragen vormt de kern van zo'n dialoog,
   d. inzicht in het (problematische) leergedrag van de kleuter verwerven en daarop adequaat reageren.

Werkwijze

NIPG/TNO: in het schooljaar 1972—73 is een tweetal bestaande collektieve schoolrijpheidstests (Nijmeegse School Bekwaamheids Test, Frankfurter Schulreife Test) afgenomen bij 400 schoolverlatende kleuters. Dezelfde groep kinderen is eveneens onderzocht met behulp van een individueel psychologische test (de

Leidse Diagnostische Test), gebaseerd op het werk van de Amerikaanse leerpsycholoog, Henry J. Mark.
Daarnaast zijn alle kinderen onderzocht door de jeugdarts. Door middel van schoolgedragsbeoordelingslijsten (ingevuld door de kleuterleidsters) en vragenlijsten over het gezin en de omgeving van het kind (beantwoord door de ouders) zijn in hetzelfde jaar psychosociale gegevens verzameld. Deze groep kinderen wordt gevolgd in hun verdere schoolloopbaan tot en met het eind van de tweede klas basisonderwijs. Tussentijds zijn 100 kinderen uit deze groep nog eens aan een neuropediatrisch onderzoek onderworpen. Door middel van schoolvorderingentoetsen en vragenlijsten over het leer- en sociaal-emotionele gedrag van het kind op school, wordt nagegaan wat de voorspellende en begripsmatige waarde van deze onderzoeksinstrumenten en technieken afzonderlijk en in relatie tot elkaar is.
VU: vanaf het schooljaar 1972/'73 (aanloopfase) is een viertal kleuterscholen, gelegen in arbeidersbuurten van 's-Hertogenbosch, bij het project betrokken, (E-groep: 300 kleuters en 15 kleuterleidsters). Daarnaast fungeert een aantal kleuterscholen als controlegroep (C-groep: 150 kleuters en 10 leidsters).
De leidsters van de E-groep krijgen uitvoerige instructies m.b.t. de inhoud van het programma; daarnaast worden zij getraind in methodische vaardigheden tijdens drie wekelijkse bijeenkomsten van elk twee uur.
Evaluatie van effecten van de training op het gedrag van de leidsters in de klas vindt plaats met behulp van opgenomen lesjes aan het begin en einde van het schooljaar. Deze lesjes worden geanalyseerd volgens een systeem, gericht op de cognitieve interactie tussen leidster en kind. Evaluatie van effecten van de training op de kleuters (validering programma en methodiek) vindt plaats met behulp van de LDT; gedragsgegevens worden verzameld via een schoolbeoordelingslijst (zie werkwijze NIPG/TNO). Beide instrumenten maken deel uit van het pre/posttest-model waarin de E-groep en de C-groep zijn opgenomen. Tevens zijn enkele psychosociale gegevens verzameld over de gezinnen van de betrokken kleuters, teneinde de C-groep te kunnen matchen op achtergrondgegevens.
Het schooljaar 1973/74 (experimentele fase) geeft globaal hetzelfde beeld van activiteiten te zien, zij het met meer nadruk op het uitbouwen van vaardigheden voor de leidster en het ontwikkelen van een trainingspakket voor zg. taakleidsters, gericht op kleuters die extra hulp nodig blijken te hebben.
Een gedeelte van de schoolverlatende kleuters uit beide schooljaren wordt nog een jaar gevolgd op de basisschool (N=200), om te zien of eventuele effecten van blijvende aard zijn. Onderzoeksgegevens betreffen administratieve gegevens, schoolvorderingstoetsen en een gedragsbeoordelingslijst.

Samenwerking NIPG — SAC — VU

Behalve velerlei informele contacten en wederzijdse hulp kunnen vijf belangrijke samenwerkingspunten onderscheiden worden:

1. De organisatie van het onderzoek in 's-Hertogenbosch e.o. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij het SAC, dat de contacten verzorgt met scholen, leidsters en ouders, de verschillende testonderzoeken effectueert en — in samenwerking met de VU — leidsters en taakleidsters begeleidt,
2. Een bijdrage van de VU bij de samenstelling van de Leidse Diagnostische Test (LDT) t.a.v. enkele subtests,

3. Het gebruik van de LDT ter bepaling van het cognitief ontwikkelingsniveau, als één van de evaluatie-instrumenten voor het VU-programma binnen het pretest- en posttest-model,
4. Het gebruik van de LDT als een instrument voor individueel psychologisch onderzoek ter bepaling van het beginniveau (zgn. „entering characteristics") op grond waarvan selectie plaatsvindt voor een gerichte didactische aanpak,
5. De vertaling van LDT-testresultaten in termen, welke voor het remediale VU-programma (en andere programma's) van belang zijn (koppeling diagnostiek - behandeling).

Ten aanzien van het collectieve testonderzoek vindt samenwerking plaats met de Universiteit van Leiden, afdeling Ontwikkelingspsychologie (Mevr. Drs. F. M. E. Gerritsen). Voor de ontwikkeling van de schoolgedragsbeoordelingslijsten en vragenlijsten met betrekking tot gezin en omgeving is de hulp ingeroepen van de vakgroep Arbeids- en Organisatiepsychologie van de VU (Drs. J. Zaal, Drs. O. van der Flier en B. Schaap).
Het schoolgeneeskundig en neuropediatrisch onderzoek vindt plaats in samenwerking met de Gezondheidsdienst Stadsgewest 's-Hertogenbosch (G. van Beurden,, jeugdarts; Mevr. E. H. Houtzaager, jeugdarts en Mevr. W. Nijs, jeugdverpleegkundige).

Betekenis voor het onderwijs

Door vroegtijdig de kinderen op te sporen en te helpen, die een grote kans lopen om te falen in het basisonderwijs, kan voorkomen worden dat kinderen:

a. het verkeerde type onderwijs volgen;
b. onnodig blijven zitten;
c. te laat hulp geboden wordt.

Daarnaast wordt het didactisch arsenaal van leidsters (en taakleidsters) uitgebreid, zowel t.a.v. de inhoud (programma) als t.a.v. methodische vaardigheden. Deze zijn gericht op verschillende groepen probleemkinderen. Diagnose en behandeling samen vormen voor een schooladviesdienst een vruchtbaar uitgangspunt voor verbetering en vernieuwing van de onderwijs-leersituatie.

Verslaggeving

Door middel van interim-rapporten wordt verslag gedaan van de voortgang in het onderzoek en de tot nog toe behaalde onderzoeksresultaten. Hiervoor in aanmerking komende onderdelen van het onderzoek worden zo mogelijk gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften. In september 1976 zullen afzonderlijke eindrapporten van het NIPG en de VU verschijnen.

Enkele belangrijke interim-rapporten, resp. tijdschriftartikelen zijn:

Groenendaal, J. H. A., J. Colthof en N. den Hartog; Ontwikkeling en begeleiding van een programma en methodiek ter bevordering van het abstrakte denken bij kleuters. Interim-rapport 1.
Amsterdam, Vrije Universiteit, 1973.

Groenendaal, J. H. A., J. Colthof en A. H. den Hartog-van Hulst; Verslag van een 4-daags seminarium Marion Blank. Interim-rapport 2. Amsterdam, Vrije Universiteit, 1973.

Groenendaal, J. H. A. et al.: Programma ter bevordering van het abstrakte denken bij kleuters. Kognitief gerichte waarneming (deel I), testboek en bijlageboek. Amsterdam, Vrije Universiteit, 1974.

Schroots, J. J. F.: Schooladviesdienst en jeugdgezondheidszorg: heropening van de discussie. T. Soc. Geneesk. 53 (1975) 10-20.

Schroots, J. J. F. en R. J. van Alphen de Veer: Leidse diagnostische test; Constructie en psychometrische verkenning. Interim-rapport 8. Leiden, NIPG-TNO, 1974, 109 p.

Schroots, J. J. F., D. J. Bakker, R. J. van Alphen de Veer en J. H. A. Groenendaal: Temporele orde en het lees-leerproces. Interim-rapport 9. Leiden, NIPG-TNO, 1974, 24 p. (wordt gepubliceerd in Ned. T. Psychologie).

Project 0291 Het KISO-onderzoek naar de achtergronden van voortijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs

Uitvoering: Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam

Projectleiding: K. P. A. M. von Raesfeld.

Inleiding

Doel van het onderzoek is het opsporen van achtergronden van voortijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs.
Het onderzoek kan voorts bijdragen aan een algemene kennisvermeerdering over de situatie van het schriftelijk onderwijs in Nederland.
De onderzoeksresultaten zullen uitmonden in aanbevelingen voor een beleid dat gericht is op beperking van het aantal cursisten dat de studie voortijdig beëindigt.
Het project begon op 1 december 1973 en zal volgens een voorlopige raming tot en met 1980 duren.

De keuze van het onderzoeksterrein

Schriftelijk onderwijs is voor wat de onderwijsresearch betreft nog een relatief onontgonnen gebied, wat — gezien het grote aantal betrokken cursisten — een merkwaardige zaak is. Zo maakten volgens schattingen in 1973 ± 350.000 mensen gebruik van één of andere vorm van schriftelijk onderwijs.
Schriftelijk onderwijs is niet aan tijd en plaats gebonden. Een cursist kan in principe op ieder moment met een cursus beginnen en hoeft niet te wachten tot het aantal belangstellenden zo groot is, dat er klassikale lessen kunnen worden georganiseerd.

Aan de andere kant wordt de opnamecapaciteit van cursisten slechts beperkt door de administratieve faciliteiten van de instelling voor schriftelijk onderwijs.
Doordat het schriftelijk onderwijs thuis kan worden gevolgd, biedt het ook mogelijkheden aan diegenen die door onregelmatige diensten, langdurige ziekte of invaliditeit niet in staat zijn aan klassikale lessen regelmatig deel te nemen.
Met name de niet-plaatsgebondenheid maakt schriftelijk onderwijs geschikt voor inpassing binnen een systeem van onderwijsvoorzieningen na en naast het volledig dagonderwijs.
Een dergelijke onderwijsvorm, waaraan in principe iedereen zou kunnen deelnemen, wordt tegenwoordig wel aangeduid met de term „Open School". Optimalisering van het schriftelijk onderwijs zou het streven naar een dergelijke „Open School" ten goede komen. Schriftelijk onderwijs wordt in ons land vrijwel niet gesubsidiëerd, zodat de meeste cursisten zelf de kosten van hun onderwijs moeten dragen. De meeste cursisten hebben daarom persoonlijk financieel belang bij een optimalisering van het schriftelijk onderwijs.
Onderzoek dat zich deze optimalisering ten doel stelt, lijkt een rechtvaardige keuze.
Een groot aantal cursisten in het schriftelijk onderwijs stopt voortijdig met de studie. Dit verschijnsel doet zich weliswaar ook voor bij het volledig dagonderwijs, maar in een veel mindere mate. (Bij de algemeen voortgezette opleidingen in het schriftelijk onderwijs is sprake van 65 % tot 85 % voortijdige studiebeëindigers; het vergelijkend percentage voor het volledig dagonderwijs ligt rondom de 30 %). Met het oog op een eventuele optimalisering van het schriftelijk onderwijs lijkt daarom het terugbrengen van de mate van voortijdige studiebeëindiging een adequate ingang.

Onderzoeksopzet

Uit onderzoekstechnische overwegingen was aanvankelijk gekozen voor een onderzoek naar kortlopende cursussen in het schriftelijk onderwijs. Tijdens gesprekken met de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (S.V.O.) kwam de suggestie naar voren om het onderzoek gecoördineerd te gaan uitvoeren met een project dat de mavo-, havo-, en vwo-avondscholen als object zou hebben. Door coördinatie met het Avondscholenproject zou een groot deel van het na- en naastschools onderwijs gelijktijdig worden onderzocht. De resultaten van het gecoördineerde onderzoek zouden van belang kunnen zijn voor de Commissie Open School, die in de loop van 1974 werd geïnstalleerd. Deze coördinatie hield in dat het KISO-onderzoek zich in eerste instantie op de langlopende mavo-, havo-, en vwo-cursussen zou richten. De cursisten die deze cursussen volgen, maken slechts ± 10 % uit van het totale aantal cursisten dat bij erkende instellingen voor schriftelijk onderwijs studeert. Het plan om in een latere fase ook andere cursussen bij het onderzoek te betrekken, werd daarom niet echter opgegeven.

Een oriënterend onderzoek naar gegevens van cursisten uit de administraties van de instellingen voor schriftelijk onderwijs werd in 1974 afgesloten. Medio 1975 wordt een cross-sectioneel onderzoek afgesloten dat tot doel heeft een profiel te schetsen van de mavo-, havo- en vwo-cursist. In 1975 zal begonnen worden met een langlopend longitudinaal onderzoek, waarbij een groep aankomende cursisten gedurende een aantal jaren gevolgd zal worden.

In dit onderzoek ligt de nadruk op een analyse van de eventuele oorzaken van voortijdige studiebeëindiging. In 1975 zal daarnaast oriënterend onderzoek worden gedaan naar studiebegeleiding en zal een aanvang worden gemaakt met een onderzoek naar andere dan mavo-, havo- en vwo-opleidingen in het schriftelijk onderwijs. De verschillende onderzoeksactiviteiten zullen, in nauw overleg met alle betrokken belangengroepen die geïnstitutionaliseerd zijn in de Departementale Werkgroep Schriftelijk Onderwijs, in een meerjarenplan geïntegreerd worden.

Onderzoeksmethoden

De data worden verzameld door middel van postale enquêtes, interviews en onderzoek van cursusadministraties. Daarnaast vindt literatuuronderzoek plaats. Als analysetechnieken zullen o.a. rechte tellingen, kruistabellen, multivariate analyses en contrastgroepenanalyses worden gebruikt.

Enige resultaten van het KISO-onderzoek in 1974

Op basis van literatuurstudie, interviews met directies van instellingen, de inspectie van het schriftelijk onderwijs enz., werd een beschrijving van het veld en van de binnen het veld bestaande problemen gegeven in de nota „Probleemveldanalyse".
Uit onderzoek van de mavo-, havo-, en vwo-cursusadministraties van de instellingen kwamen o.a. de volgende gegevens naar voren:

— meer mannen dan vrouwen volgen deze cursussen,
— meer dan de helft van de cursisten valt in de leeftijdsgroep van 21 tot 28 jaar;
— meer dan 75 % van de respondenten woont 15 km of minder verwijderd van een avondschool met vergelijkbare onderwijsmogelijkheden,
— ruim 50 % van de cursisten woont in de randstadprovincies (Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland),
— de piek van voortijdige studiebeëindiging ligt tussen de drie en de negen maanden na de aanvang van de studie.

Enige problemen

Door de omvang van de werkzaamheden kwam de noodzakelijke literatuurstudie in gedrang. Bij het verzamelen en coderen van de gegevens uit de cursistadministraties bleken deze gegevens slecht vergelijkbaar of waren ze moeilijk toegankelijk.
De codering van met name de variabelen „vooropleiding" en „beroep" leverde problemen op wegens gebrekkige informatie.
De vragenlijst van het KISO-project en het Avondscholenproject werd in samenwerking geconstrueerd. Deze procedure kostte veel tijd (maar resulteerde in de produktie van vrijwel identieke vragenlijsten voor zover het de niet terreinspecifieke vragen betrof).
Het maken van afspraken voor proefinterviews ten behoeve van de postale enquête voor het cross-sectioneel onderzoek verliep zeer moeizaam.
De respons was minimaal. De postale enquête zelf leverde echter tot nu toe een respons van ruim 50 % op.

Project 0302 Voortgezet onderzoek Interaktie-analyse

Uitvoering: Vakgroep Onderwijskunde, Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Katholieke Universiteit Nijmegen; Katholiek Pedagogisch Centrum, 's-Hertogenbosch.

Projectleiding: S. A. M. Veenman en J. W. A. Melenhorst.

Inleiding

Door het Instituut voor Onderwijskunde van de Katholieke Universiteit te Nijmegen werd in de jaren 1971—1973 een onderzoek uitgevoerd naar het effect van een training, gebaseerd op interactie-analyse, op de flexibiliteit van het verbale lesgedrag van in functie zijnde onderwijzers en op het klimaat van hun klas (S.V.O.-project 0177). De voor het onderzoek gestelde hypothesen, dat leerkrachten, getraind in interactie-analyse volgens de ideeën van Flanders, een meer flexibel onderwijsgedrag zullen vertonen en een meer positief leerklimaat in hun klas zullen brengen, kon op grond van de verzamelde gegevens niet worden bevestigd. Wel kwam overtuigend tot uiting, dat leerkrachten, getraind op basis van interactie-analyse, meer indirect zijn geworden, d.w.z. een gedrag vertonen dat de vrijheid van de leerlingen om aan het onderwijsleerproces deel te nemen vergroot. Verder stelden deze leerkrachten meer denkvragen en ontlokten meer leerlinginitiatieven.

Op grond van dit resultaat en op grond van de positieve reacties uit het praktijkveld werden interactie-trainingen, gezien vanuit het standpunt van de scholing en bijscholing van leerkrachten, als voldoende waardevol beschouwd om een introductie in de opleidingen na te streven. Met het Katholiek Pedagogisch Centrum (K.P.C.), namens de Landelijke Pedagogische Centra, werd overeengekomen in deze fase van introductie van de training in de opleidingspraktijk nauw samen te werken.

In gezamenlijk overleg werd een nieuwe — meer beperkte — doelstelling voor de trainingen geformuleerd. Als globale doelstelling werd gekozen:

1. het zich bewust worden van de eigen bijdrage tot de verbale interactie in de klas en die van de leerlingen,
2. het feitelijk kunnen realiseren van voorgenomen wijzen van bijdragen tot de verbale interactie in overeenstemming van het lesdoel.

De training is gericht op studenten van de onderwijzersopleiding en op onderwijzers in functie.
Het ligt in de bedoeling door onderzoeks- en ontwikkelingswerk een basis te verschaffen, op grond waarvan begin 1977 door de Landelijke Pedagogische Centra en het Instituut voor Onderwijskunde, in gezamenlijk overleg, beslist kan worden of en hoe introductie van interactie-trainingen, volgens de ideeën van Flanders, in de opleiding en bijscholing van onderwijzers verantwoord kan geschieden.

Het onderzoek is gestart in september 1974 en duurt tot maart 1975. Het Instituut voor Onderwijskunde is meer verantwoordelijk voor de inhoud van de training en de empirische evaluatie van de training. Het K.P.C. is meer verantwoordelijk voor de aspecten die betrekking hebben op een efficiënte invoering van het

pakket in het onderwijsveld en voor de opleiding en begeleiding van de trainingsleiders.
Rapportage vindt in eerste instantie plaats in de vorm van gezamenlijke rapporten van het Instituut voor Onderwijskunde en het K.P.C.

Opzet van het onderzoek

In het onderzoek kunnen twee fasen worden onderscheiden.
In het vooronderzoek vindt op beperkte wijze invoering plaats van de training op de Pedagogische Akademie en wordt de ontwikkeling van meetinstrumenten ter hand genomen. In het eigenlijke onderzoek worden de empirische gegevens verzameld om bovengenoemde beslissing mogelijk te maken.

Betekenis voor het onderwijs

1. Het project opent naar alle waarschijnlijkheid de mogelijkheid het interactieaspect in het lesgeven, dat tot heden slechts op basis van intuïtie en gissen en missen verzorgd kan worden, systematisch en doelgericht in opleidings- en bijscholingsplannen op te nemen.
2. Beproefde trainingsprogramma's komen beschikbaar.
3. Door onderlinge samenwerking van verschillende instanties wordt ervaring opgedaan in het planmatig werken op het gebied van de onderwijsvernieuwing.

Evaluatie

Evaluatie van invoering van de training geschiedt door een beschrijving van het proces en door ondervraging van de betrokkenen. Om het effect van de training te kunnen vaststellen worden voor en na de training lessen op de band vastgelegd en vervolgens gecodeerd. Op beperkte wijze zal getracht worden enige greep te krijgen op de invloed van de training, op het zelfvertrouwen in het lesgeven bij de a.s. leerkrachten en op de leerprestaties van de leerlingen.

Project 0303 Onderzoek onder studenten aan avondscholen voor MAVO, HAVO en VWO (het avondscholenproject)

Uitvoering: Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling, Amersfoort.

Projectleiding: R. A. C. Hoksbergen en Th. J. Jeuring.

Inleiding

Avondscholen met MAVO-, HAVO- en VWO-opleidingen voorzien in onderwijs voor volwassenen wier opleiding, door welke oorzaak dan ook, naar hun eigen overtuiging onvoldoende is.
Avondscholieren onderscheiden zich in velerlei opzichten van de leerlingen van de dagscholen voor MAVO, HAVO en VWO. Deze situatie brengt een groot aantal problemen met zich mede, welke het gevolg zijn van het feit, dat de avondschool niet is wat zij eigenlijk zou moeten zijn, nl. „volwassen" volwassenenonderwijs. Het avondonderwijs zou, veel meer dan nu het geval is, *een eigen*

identiteit dienen te krijgen: uitgaande van en gericht op het specifieke, dat de volwassen avondscholier onderscheidt van de jeugdiger dagschoolleerling.
Zowel van de kant der beleidsbepalende (Ministerie) als van de zijde der beleidsuitvoerende instanties (werkgroep Avondschool VWO/HAVO/MAVO) wordt gewezen op de noodzaak van het eigen karakter van het avondonderwijs *).

Aanleiding en doelstelling van het Avondscholenproject

Het in de Beleidsnota en de Discussienota gestelde vormen mede de aanleiding tot het onderhavige onderzoek.

T.a.v. de doeleinden kunnen onderscheiden worden:

— korte-termijndoeleinden:
inzicht krijgen in het huidig functioneren van het avondonderwijs, het geven van beleidsadviezen t.b.v. een beter functioneren, e.d.;

— lange-termijndoeleinden:
het (doen) veranderen van het avondonderwijs in de richting van „volwassen" volwassenenonderwijs: een instituut uitgaande van de specifieke kenmerken van de (jonge) volwassene die onderwijs en vorming behoeft.

Korte-termijndoeleinden

Het zal allereerst zaak zijn meer inzicht te krijgen in het huidig functioneren van het avondonderwijs. Gesteld kan worden dat de avondschool, zoals zij tot op heden functioneert, haar bestaansrecht bewijst. Steeds meer jonge en oudere volwassenen blijken bereid te zijn zich een aantal jaren in te spannen om, vaak onder moeilijke omstandigheden, in de avonduren een studie aan te vangen.
De avondstudie levert echter dikwijls grote persoonlijke moeilijkheden op. Velen van hen die beginnen, blijken niet in staat een cursus met succes te volbrengen. Zo blijkt uit beschikbare gegevens dat van de eerstejaars-leerlingen die in augustus 1972 met de studie zijn begonnen, zich ruim 30 % officieel heeft afgemeld.
Gegevens uit het onderhavige onderzoek zullen mogelijk gebruikt kunnen worden om deze forse drop-out zoveel mogelijk te verminderen.
Alvorens het bestaansrecht van het instituut Avondschool te optimaliseren met een eigen identiteit, zoals bedoeld in de Beleidsnota en de Discussienota, kan het nuttig zijn de volgende vraagpunten nader te beschouwen:

— Welke is de motivatie van aspirant-avondscholieren zich in te schrijven aan een avondschool?
— Hoe groot is het studiesucces? Met welke factoren hangt dit succes samen?
— Welke maatregelen kunnen genomen worden om het studiesucces te bevorderen?
— Door welke oorzaken vallen avondscholieren af? Is hulp mogelijk en noodzakelijk?
— Welke maatregelen zijn nodig om de kans op afvallen te minimaliseren?

---

*) Zie: Beleidsnota van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, toegevoegd aan de Rijksbegroting 1973, pag. 16, en: Discussienota „Het avondonderwijs als een vorm van onderwijs sui generis", opgesteld door een subcommissie van de Werkcommissie VWO/HAVO/MAVO.

— Hoe groot is het rendement van het avondonderwijs MAVO/HAVO/VWO? Welke leerlingen behalen uiteindelijk de eindstreep — het einddiploma — binnen de daarvoor gestelde tijd? Wat zijn de toekomstplannen van de eindexaminandi?

— Hoe verloopt de doorstroming tussen de niveaus van algemeen voortgezet avondonderwijs (MAVO, HAVO en VWO)?

Gesteld kan worden dat een deel van de bevolking niet in de gelegenheid is, gebruik te maken van de desbetreffende onderwijsvoorzieningen en de vraag rijst of het niet noodzakelijk is deze „witte plekken op de kaart" op te vullen.

Lange-termijndoeleinden

Tot dusverre is, zoals gesteld, de avondschool vrijwel een kopie geweest van de dagschool. In hoeverre leeft nu onder de leerlingen, leraren, directies en onderwijskundigen, de wens ruimte te scheppen voor de specifieke kenmerken van de volwassen avondstudent?
De aspecten die hierbij een rol spelen leiden samenvattend tot de vraag: In hoeverre kan het avondonderwijs bijdragen tot de verwerkelijking van de gedachte van de „education permanente"? *)

Centrale probleemstelling

De opgeroepen vragen vallen uiteen in twee categorieën:

1. de problemen die betrekking hebben op het avondonderwijs zoals dat tot op heden functioneert;
2. de vragen die betrekking hebben op de taak die het avondonderwijs in de toekomst zal krijgen in de brede context van de education permanente.

In eerste instantie zal het onderzoek zich richten op categorie 1. Door deze keuze van de „korte-termijndoeleinden" zullen echter de ontwikkelingen op lange termijn niet uit het oog verloren worden. Integendeel, een en ander moet worden gezien in het licht en ten dienste van toekomstige veranderingen.
De centrale probleemstelling kan als volgt worden geformuleerd:
Welke zijn de oorzaken voor het verschijnsel dat een zeer groot percentage avondscholieren vroegtijdig de cursus verlaat?

Het onderzoeksplan

Er zijn twee deelonderzoeken in uitvoering.

Deel I bestaat uit een beschrijvend onderzoek, waarin aan de hand van administratieve gegevens van een aantal avondscholen een inventarisatie wordt gemaakt

*) Dit beginsel wordt in de nota „Funktie en toekomst van het vormings- en ontwikkelingswerk in de Nederlandse samenleving" van het Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling als volgt omschreven: „Education permantente is een cultuurpolitiek principe, waarbij een volledig samenhangende, geintegreerde en flexibele structuur van de voorzieningen wordt nagestreefd die aan elk mens gedurende zijn gehele leven de voor hem geschikte mogelijkheden moet bieden om, overeenkomstig zijn aanleg, zijn educatieve, sociale en culturele behoeften te bevredigen en om zijn persoonlijkheid, mede d.m.v. zijn werk en zijn vrijetijdsbesteding zowel voor zichzelf als ten bate van de gemeenschappen waarin hij leeft, te ontwikkelen."

van de mate van schoolsucces resp. studiestaken in het avondonderwijs voor MAVO - HAVO - VWO.
Van drie avondscholen (plus eventueel een reserve-school) zal een groep van ± 800 instromers in het studiejaar 1971—1972, met behulp van de administratieve gegevens onderzocht worden naar:

1. mate van studiestaken;
2. mate van schoolsucces;
3. aard en grootte van eventueel verband tussen een beperkt aantal variabelen (bijv. beroepspositie, geslacht, leeftijd, vooropleiding enz.) enerzijds en de mate van studiestaken resp. schoolsucces anderzijds.

Dit beschrijvend onderzoek vindt plaats door de groep instromers op de genoemde punten te volgen in de studiejaren 1971—1972, 1972—1973, 1973—1974 en 1974—1975. De keuze van het beginjaar 1971—1972 is gedaan vanwege de relatief grote groei in dat jaar. (Deze groei heeft zich in de volgende cursusjaren gestabiliseerd).

Deel II — het longitudinale onderzoek — bestaat voorlopig uit de volgende fasen:

a. De avondscholieren die voor het eerst in het eerste leerjaar aankwamen van de twaalf in de steekproef voorkomende avondscholen, werd in september 1974 een vragenlijst voorgelegd bij het begin van de cursus, met het doel inzicht te krijgen in hun motivatie, verwachtingen, beroep, milieu van herkomst en andere kenmerken.
Dit „motivatie-onderzoek" zal een profiel opleveren van de eerstejaars-avondscholier.

b. 1. Het gedeeltelijk mondeling en gedeeltelijk schriftelijk interviewen van degenen, genoemd in deelonderzoek a, die hun studie voortijdig beëindigen.
b. 2. Het gedeeltelijk mondeling en gedeeltelijk schriftelijk interviewen van „doorgaanders" op verschillende peildata in de loop van hun studie op de avondschool.

Door de groepen „doorgaanders" en „stakers" te contrasteren zal inzicht verkregen kunnen worden in de omstandigheden die mogelijk samenhangen met de hoge mate van studiestaken.

8

Overzicht eindrapporten uitgebracht in 1974

In 1974 zijn in totaal over 35 door SVO gesubsidieerde projecten eindrapporten uitgebracht.

Project 033

Handboek voor het moderne Rekenonderwijs in de bassischool:

Deel 1: Inleiding en verantwoording, 51 blz. + lit. opg.

Deel 2: Vraagstukken tellen en ordenen, 76 blz. + tab.

Deel 3: De optelling en de aftrekking, 163 blz. + tab.

Deel 4: De vermenigvuldiging en de deling, volgorde van bewerking 187 biz. + tab.

Deel 5: De breuken, 96 blz. + tab.

Deel 6: Kommagetallen, verhouding en procent, 109 blz. + tab.

Deel 7: Inleiding in de meetkunde, 139 blz. + tab.

Deel 8: Grafieken en metingen, 228 blz. + tab.

Deel 9: Leerplansleutel, 103 blz. + lit. opg. + tab.

G. Boomsma, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 089

Deelrapport II: Doelbepaling curriculum leerlingen; 95 blz.

Deelrapport III: Het curriculum leerlingen.

— par. 4: Konstruktie leerstofpakketten; 57 blz.

— par. 5: Produktie curriculum leerlingen; 36 blz. + lit. opg.

— par. 7: Onderzoek curriculum leerlingen, 36 blz. + bijln.

Deelrapport V: Scholing en begeleiding docenten; 37 blz. + lit. opg.

Deelrapport VI: De kontakten met de schoolleiders; 25 blz.

Deelrapport VII: Innovatieplan voor ouders, bevoegd gezag en docententeam; 106 blz. + lit. opgn. + bijln.

Deelrapport VIII: Organisatie en beleid; 98 blz.

A. A. de Jong e.a., Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen 1974.

Project 093

Onderzoek naar de school- en beroepskarrière van jongens en meisjes die in 1965 het lager onderwijs verlieten.
Eerste fase: de situatie in 1970, eerste keuze na het l.o., werken vóór 16 jaar + bijlagen en samenvatting (66 blz. + bijlage).
J. A. Kropman en J. W. M. Collaris, Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen 1974.

Project 0123

„Experimentele Konstructie van toetsen voor produktief-schriftelijke taalvaardigheid" (190 blz. + bijlage).

H. Wesdorp, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0128 B

Een speelleerprogramma voor het kleuteronderwijs (De ontwikkeling van een speelleerprogramma voor het kleuteronderwijs) (99 blz. + bijlagen).

H. Bronkhorst, F. Janssen-Vos en B. Lensink, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0138

Het gebruik van de Amsterdamse schooltoets door toelatingscommissies voor het voortgezet onderwijs (24 blz.).

D. J. Bos, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Beheersingscurven in scholen met lage rekenscores; een rapport over onderzoek met de Amsterdamse Schooltoets (25 blz.).

E. Warries, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0149

Toetsing van de verbale intelligentie en van de haptische waarneming bij blinde kinderen (deelrapport III) (143 blz.).

M. J. C. Mommers, Instituut voor Onderwijskunde aan de Katholieke Universiteit, Nijmegen 1974.

Project 0168

Onderzoek naar de doelstellingen van het aardrijkskundeonderwijs in het brugjaar van de scholengemeenschap (deel II) (167 blz. + bijlagen). Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0185

Onderzoek naar de invloed van twee extra lessen lichamelijke oefening per week, gedurende een schooljaar, op de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van 12- en 13-jarige jongens van de brugklassen op een school voor v.w.o. en h.a.v.o. te Amsterdam. (268 blz. + bijlagen).

H. C. G. Kemper, K. G. A. Ras, J. Snel, P. G. Splinter, L. W. C. Tavecchio en R. Verschuur, Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam.

Project 0186/0268

Evaluatie van onderwijsstijlen binnen het aanvankelijk lezen; een onderwijskundig onderzoek naar de relatie tussen methodegebruik van de leerkracht en de prestaties van de leerlingen (272 blz.).

H. P. M. Creemers, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Utrecht (Afd. Onderwijsresearch), 1974.

Project 0187

Functies van juristen. Een onderzoek naar de werkkringen van juristen die in de periode van september 1947 tot september 1972 zijn afgestudeerd (198 blz., incl. bijlagen).
B. W. M. Hövels en G. Krijnen, Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen 1974.

Project 0190

Leereffecten van de beoefening van het schaakspel (92 blz. + bijlage nr. 4).
A. D. de Groot en L. Prins, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0196

School- en Studievragenlijst en een Beoordelingsmethode. Ontwikkeling en validering van instrumentaria voor de begeleiding van leerlingen (104 blz. + bijlagen).
J. A. E. Smits, Onderwijsbureau O.M.O., Tilburg 1974.

Project 0198

Ontwerpen en evalueren van een bijscholingsprogramma voor onderwijzenden in de moedertaal bij alle sectoren van het onderwijs (LOLA-project, deel 5). (21 blz. + bijlagen).
J. S. ten Brinke, Pedagogisch Didactisch Instituut voor de Leraarsopleiding van de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Project 0211

Kunstzinnige vorming in Nederland (214 blz. + bijl.).
A. J. Mens, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch in samenwerking met de Werkgroep 03 te Rijswijk, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1974.

Project 0225

Eerste eind-deelrapport: Rendement van een taalprogramma Frans verwerkt door volwassenen zonder hulp van een leraar (14 blz.).
W. Knibbeler, Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit, Nijmegen 1974.
Tweede eind-deelrapport: Kwantitatieve analyse van een cursus Frans (62 blz.).
W. Knibbeler, Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit, Nijmegen 1974.

Project 0235/0307

Auditieve aspecten van leesmoeilijkheden; een onderzoek naar de relatie tussen auditieve discriminatie, auditieve analyse, auditieve synthese en leesmoeilijkheden (173 blz.).
J. Rispens, Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht 1974.

Project 0236

Ontwikkeling Minicursus Denkvragen Stellen (101 blz. + bijlagen).

F. K. Kieviet, P. L. van der Plas en C. Brandt-van Heeswijk, Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde Rijksuniversiteit te Leiden, Leiden 1974.

Project 0237

Minicursus Effectief vragen stellen; een verslag van de aanpassing aan de Nederlandse onderwijssituatie en van de evaluatie (218 blz.).

S. A. M. Veenman, Instituut voor Onderwijskunde aan de Katholieke Universiteit, Nijmegen 1974.

Project 0238

Onderzoek naar de effecten van interne democratiseringsmaatregelen in het algemeen voortgezet en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. (75 blz.).

Th. Schepens en J. van Tuijl, Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek van de Katholieke Hogeschool te Tilburg.

Project 0240

Nederlandse resultaten in tekstbegrip en natuurwetenschappen (216 blz.).

S. Sandbergen, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0242

Workshop „Creativity of the School". (11 blz.).

K. Doornbos, C. M. Geerars, H. J. Jacobs jr., D. Mentink en H. Veldkamp. (Nederlandse vertegenwoordigers).
Centre for Educational Research and Innovation van de O.E.C.D., Parijs, 1974.

Project 0250

MBO-V: Prematuur of over tijd ?
Eerste inventarisatie van de algemene leerplanproblematiek van de beroepsopleidingen verpleegkundige en verzorgende (85 blz.).

G. J. Mulder en R. Z. Swaab, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0261

Studie ter inventarisatie en analyse van problemen, verbonden aan een eventuele verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs (223 blz. met bijlagen bestaande uit de delen A, B, C en D).
A. H. van den Berg, H. Bronkhorst, G. Luif en H. W. F. Timmerman (Kohnstamm-instituut), M. G. Cornelissen, L. Kleerekoper, G. A. Kohnstamm en G. J. van der

Lem (Stichting Kreche en Wetenschap), Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam en Stichting Kreche en Wetenschap te Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0269

Publikatie eindrapport „Engels in het basisonderwijs. Een studie op het gebied van de leergangontwikkeling". (141 blz. + bijl.).
J. A. M. Carpay en E. Bol, Malmberg, 's-Hertogenbosch 1974.

Project 0276

Schoolkeuze-adviezen; resultatencontrole na vijf jaar. (190 blz. + bijlagen) (Dissertatie).
D. J. Bos, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project 0280

Een verslag van het congres „Methodology of Research in Higher Education" te Rotterdam in de periode van 3 tot 5 december 1973 (4 blz. + bijlage).
W. A. Verreck, 1974.

Project 0281

Verslag Onderwijsresearchdag 1974 (8 blz. + bijlage).
E. Greeven, Stichting Werkgroep Onderwijsresearch Vrije Universiteit te Amsterdam, Amsterdam 1974.

Project P285

Europese reiservaringen in het kader van project P 285 (deeleindrapport) (159 blz.).
H. Franssen, J. Sixma, J. M. F. Teunissen en H. de Vogel, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Afdeling Onderwijsresearch aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, Utrecht 1974.

Amerikaanse reiservaringen in het kader van project P 285 (deeleindrapport) (55 blz.).
B. Creemers en P. Weeda, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, afdeling Onderwijsresearch aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, Utrecht 1974.

Project 0287

Verslag van de internationale werk-conferentie The School and The Community, Slaugham Manor, 15—19 oktober 1973 (33 blz.).
F. R. Janssen-Vos en S. de Witt, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1974.

Project 0293

Schoolonderzoeksmethode voor het vak Nederlands op het HAVO.
Deel I „Enquête-resultaten" (29 blz.).
H. Wesdorp, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam, 1974.

Project 0294

Een verslag over een bezoek aan het „Israel Curriculum Center" van het „Department of Education" in Israël (5 blz.).
E. Warries, Technische Hogeschool Twente, Enschede 1974.

Project 0308

Verslag van de deelname aan „The fifth I.R.A. World Congress on Reading" te Wenen (18 blz. + bijlage).
B. Creemers, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit (Afd. Onderwijsresearch) aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, Utrecht, 1974.

Project 0309

„De ontwikkeling van een Individueel Studie Systeem; Konstruktie en Evaluatie van een Kursus Wiskunde voor de Propedeuse aan de Technische Hogeschool Twente" (254 blz.) (Dissertatie).
Tj. Plomp, Technische Hogeschool, Onderafdeling der Toegepaste Wiskunde, Enschede, 1974.

Project 0315

Verslag van de deelname aan het „Interdisciplinary Seminar on Reading", gehouden aan de State University of New York van 10—28 juni 1974 te Buffalo, U.S.A. (8 blz. + bijlage).
B. Th. Brus en P. F. Sanders; Instituut voor Onderwijskunde, K.U. Nijmegen, 1974.

145

9

Organisatie

9.1 Bestuur

9.2 Bureau

9.3 Commissies/werkgroepen

9.1 **Bestuur** (per 31 december 1974)

Dr. J. G. H. Tans, *voorzitter*
Voorzitter Commissie Voorbereiding Medische Faculteit Maastricht

Prof. dr. L. de Klerk, *ondervoorzitter*
Hoogleraar Rijksuniversiteit Leiden

Prof. dr. H. A. Becker
Hoogleraar Rijksuniversiteit Utrecht

Prof. dr. G. Brenninkmeijer
Hoogleraar Katholieke Universiteit Nijmegen

Prof. dr. S. D. Fokkema
Hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam

Prof. dr. L. van Gelder
Hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen

Drs. G. A. J. Janssen
Alg. Directeur Katholiek Pedagogisch Centrum, 's-Hertogenbosch

Ir. P. van der Schans
Ministerie van Landbouw en Visserij

Dr. G. Stellinga
Directeur Lerarenopleiding Voortgezet Onderwijs Ubbo Emmius, Groningen en Leeuwarden

Drs. H. Veldkamp
Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

Prof. dr. E. Velema
Hoogleraar Katholieke Universiteit Nijmegen

Drs. C. J. M. H. Souren, *secretaris-penningmeester*

Vacature *

Vacature *

---

*) In deze vacatures moet nog worden voorzien.

9.2 Bureau

Bij de jaarwisseling '74—'75 was het bureau samengesteld als volgt:

Directie	
Drs. C. J. M. H. Souren	directeur
Secretariaat	
Mevr. M. Lindgreen	directie-assistente
Mej. L. A. M. Gommers	administratief medewerkster
Mevr. H. Foppe-Horn	administratief medewerkster part time
Mej. H. Segaar	administratief medewerkster
Mevr. Y. Braam-Kolf	telefoniste/adm. assistente
Afdeling Projectenbeheer	
Drs. J. Haantjes	hoofd
Drs. M. H. J. J. Vissers	wetensch. medewerker
Drs. A. J. Buster	wetensch. medewerker
Mej. B. J. W. Schamhardt	wetensch. assistente
C. Buis	administratief assistent
Mevr. C. van den Broeke-Klaui	administratief medewerkster
Afdeling Programmering	
Drs. D. Mentink	hoofd
Mevr. A. M. Meijs-Oostveen	wetensch. assistente
Mej. M. Kortekaas	administratief medewerkster
Dienst Financiële Administratie	
W. D. M. van Rijn	wnd. hoofd
J. Meijer	fin. medewerker
J. Koese	boekhouder
B. Hansler	assistent
Dienst Informatie en Documentatie	
Drs. J. L. E. M. Schultz	hoofd
Mevr. W. S. van Asperen-Fafié	bibliotheek-assistente part time
Mej. I. de Wilde	administratief assistente
C. J. Huijbers	huismeester
Mej. Z. Emming	huishoudelijke hulp

Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs

Gevestigd: 's-Gravenhage, Jan van Nassaustraat 19, Postbus 9501
Telefoon: 070—262601
Postgiro: 698073

9.3 **Commissies** (Per 31 december 1974)

Commissie Documentatie Onderwijs-Research (C.D.O.R.)

dr. J. F. M. C. Aarts, *voorzitter*
Mevr. drs. H. P. Hogeweg-de Haart
Mevr. A. P. Timman-de Leeuw
dr. P. van den Broek
dr. J. Heene
drs. J. F. Leuven
drs. J. K. Oosthoek
W. F. de Regt
drs. C. J. M. H. Souren
drs. J. L. E. M. Schultz, *secretaris*

Contactgroep Informatiebulletin O-vier

drs. C. J. M. H. Souren, *voorzitter*
drs. P. Buis
J. H. Geselschap
drs. W. G. van Velzen
drs. B. Wildeboer
dr. P. van den Broek (waarnemer)
drs. J. L. E. M. Schultz, *secretaris*

Nationale Stuurgroep I.M.T.E.C.

dr. E. Velema, *voorzitter*
dr. C. M. Geerars
drs. H. K. F. Kaldenbach
drs. Chr. Schrijner
drs. C. J. M. H. Souren
drs. H. Veldkamp

Werkgroep Programmering van onderzoek van het onderwijs

dr. H. A. Becker
dr. L. van Gelder
dr. A. D. de Groot
drs. D. Mentink
drs. C. J. M. H. Souren

Institutenoverleg

Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie, Amsterdam
Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch, Amsterdam
Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen
Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Leiden
Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen
Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch, Nijmegen
Vakgroep Onderwijskunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen
Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Utrecht
S.V.O.-bureau
Voorzitter: drs. C. J. M. H. Souren.

10

Publikaties

SVO-publikaties

Gepubliceerde modellen, handleidingen, toetsen enz., voortgekomen uit door SVO gesubsideerde projecten of door SVO gesubsidieerd.

Publikaties

S.V.O.-Gids (1966/1968) 1/3e druk

Handleiding voor aanvragers en gebruikers van subsidie (concept 1971)

Jaarverslagen 1966/1974

De situatie van de Onderwijsresearch in Nederland 1966 (1967)

Het onderwijs over het onderwijs; verslag van een enquête over onderwijsproblemen (1967)

Opstaan tegen het zittenblijven, K. Doornbos (1966) 1/7e druk

Onderzoek en Onderwijsbeleid; verslag van de studiedag over onderwijsresearch, gehouden op 17 oktober 1969 te 's-Gravenhage (1970)

Onderwijsresearch en Onderwijsbeleid; verslag van een studiedag gehouden op 3 september 1970 te Oegstgeest onder auspiciën van het „Aktiecomité Onderwijsresearch" (1971)

Curriculum Research and Development, verslag van een workshop, gehouden in december 1970 te Vierhouten (1973)

Educational Research in the Netherlands, September 1970—September 1972 (1974).

Informatiebulletin O-vier (Jrg. 1971 t/m 1974)

Literatuurdocumentatie Onderwijsresearch (1969 t/m 1974)

Gepubliceerde modellen, handleidingen, toetsen enz., voortgekomen uit door S.V.O. gesubsidieerde projecten of door S.V.O. gesubsidieerd

Project	Auteur(s) en titel	Uitgever en jaar van uitgave
012	J. Th. Snijders en V. J. Welten Schoolvorderingen en intelligentie, vorm I en II. Test- en instructieboekje	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
016A	K. D. Thio Experimentele constructie van studietoetsen voor Havo	R.I.T.P., Amsterdam, 1968
016B	K. D. Thio en J. Timmer Constructie studietoetsen moderne talen en wiskunde Havo	R.I.T.P., Amsterdam, 1969
016C	A. D. de Groot en medewerkers Bewegingsmeetkunde	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
016E	A. D. de Groot, R.I.T.P. en Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch Amsterdamse schooltoetsen	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1967 t/m 1970
037	W. Geerts e.a. Een geprogrammeerde cursus Wiskunde voor het V.H.M.O.	Nijgh en van Ditmar, Rotterdam, 1969
046	R. R. Gras Studietoetsen voor moderne talen	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1967
069	Mevr. A. D. Wolff-Albers en E. J. Mellenbergh Handleiding Nederlandse bewerking A.V.L.-test	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
070	J. Timmer Wiskundetoetsen voor de brugklas — Opgaveboekje A + B Wiskunde — Opgaveboekje A + B Moderne Wiskunde	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1970
071	H. Wesdorp Experimentele constructie van studietoetsen voor Havo	R.I.T.P., Amsterdam, 1969
097/ 0120	Mevr. R. Vuyk en medewerkers Studielessen Mevr. R. Vuyk, Werk en denktraining in de studielessen	Stadsdrukkerij van Amsterdam, 1969 Uitgeverij Muusses N.V., Purmerend, 1971

Project	Auteur(s) en titel	Uitgever en jaar van uitgave
0107	J. Starren De ontwikkeling van een nieuwe versie van de S.O.N. voor 7- tot 17-jarigen	Rijksuniversiteit te Groningen, 1973
0117/ 0233	J. Sixma Leesvoorwaardentoets Toetsboekje-instructieboekje-Notatie-formulier-Handleiding-Platen-Kaarten Werkbladen-Boek van de School-Informatie en verantwoording-Toelichting voor de leerkracht	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1972
0123	H. Wesdorp Constructie van toetsen voor de schriftelijk-productieve taalvaardigheid in de moedertaal (eind basisonderwijs)	R.I.T.P., Amsterdam, 1973
0135	A. Vrolijk, M. F. Dijkema en G. Timmerman Gespreksmodellen, een geprogrammeerde instructie	Samsom Uitgeverij N.V., Alphen a/d Rijn-Brussel, 1971
0149	M. J. C. Mommers „Braille-testen" Toetsboeken-handleiding	Instituut voor Onderwijskunde K.U. Nijmegen, 1973
0180	J. B. A. M. van Bergen, B. Th. Brus, P. J. J. Stijnen en M. J. M. Voeten Schoolvorderingentest voor het begrijpend lezen: — Eén-minuut-test (handleiding-testkaarten-scoringsformulieren) — Schriftelijke opdrachten (handleiding-testboekjes) — Woordenschattest (handleiding-testboekje)	Uitgeverij Berkhout N.V., Nijmegen, 1972
	M. J. C. Mommers en B. W. G. M. Smits Toetsen voor inzichtelijk rekenen Handleiding-toetsboekjes-antwoordbladen-correctiesjabloons	Uitgeverij Zwijsen, Tilburg, 1972
0200	M. Höweler-van Dalen e.a. Gedragstherapie: gereedschap en gebruik	Samsom Uitgeverij N.V., Alphen a/d Rijn, 1973

Project	Auteur(s) en titel	Uitgever en jaar van uitgave
0212	Mevr. N. van Krimpen Tussen Keulen en Parijs — Audiatur et altera pars — Vlugschrift over de Latijnse les	Nederlands Instituut voor Bedrijfskunde, Zeist, 1973
0123	H. Wesdorp Het meten van de produktief-schriftelijke taalvaardigheid. Directe en indirecte methoden: „opstelbeoordeling" versus „schrijfvaardigheidstoetsen"	R.I.T.P., Amsterdam, 1974
0186/ 0268	H. P. M. Creemers Evaluatie van onderwijsstijlen binnen het aanvankelijk lezen. Een onderwijskundig onderzoek naar de relatie tussen methodegebruik van de leerkracht en de prestaties van de leerlingen	Drukkerij Elinkwijk b.v., Utrecht, 1974
0235/ 0307	J. Rispens Auditieve aspekten van leesmoeilijkheden. Een onderzoek naar de relatie tussen auditieve diskriminatie, auditieve analyse, auditieve synthese en leesmoeilijkheden	Drukkerij Elinkwijk b.v., Utrecht, 1974
0269	J. A. M. Carpay, E. Bol Engels in het basisonderwijs. Een studie op het gebied van de leergangontwikkeling	Malmberg, 's-Hertogenbosch, 1974
0309	Tj. Plomp De ontwikkeling van een individueel studiesysteem; konstruktie en evaluatie van een kursus wiskunde voor de propedeuse aan de Technische Hogeschool Twente	Tjeenk Willink, Groningen, 1974

11

Summary

1. Introduction
2. General affairs
3. S.V.O. activities
4. Financial administration
5. Review of projects subsidised in 1974
6. Project analysis
7. Reports on current projects
8. Survey of final reports submitted in 1974
9. Organisation
10. Publications

1. Introduction

The year 1974 was a remarkable and important period in the development of S.V.O. activities for the furtherance of educational research.
In agreement with the request of the present Minister of Education and Sciences a plan was drafted regarding the much needed improvement of the finance system of educational research, in so far as it is subsidised by S.V.O.
A working group was formed and commissioned to design a workable programming system for educational research by means of which research might be adapted more directly to the needs of policy-making and educational practice.
Consultation with institutes in the form of regular meetings was realised, and already prospered in its first year. This co-operation between S.V.O. and the group of institutes, which execute the greater part of S.V.O.-subsidised research, allows for better institute-planning and co-ordination; in the near future also mutual attuning to the various planning schemes and the national programming of research will be feasible.
An analysis was made with regard to the structure and functioning of the S.V.O. internal organisation, on the basis of which the structure of the bureau was revised and is provided for a continuous adaption to requirements that should be met in an as yet ever changing situation.
Continued reflection on the growth towards an adequately functioning organisation of educational research will be needed to execute the tasks that are ascribed to educational research, and as such to S.V.O. in the ministerial planning concerning the development of a service structure supporting the development and innovation op primary and secondary education.
The design of this report is the same as that of previous annual reports.
The quantitative analysis of projects subsidised which was included for the first time in the annual report on 1973 has been completed with data from 1974.

2. General affairs

Elaborate attention was spent on the financial policy aspects of educational research subsidised by S.V.O. One of the most important of these aspects is the following: Contrary to previous years, in which the Foundation — save exceptions — could dispose of sufficient means to meet the demand for research grants, at the end of 1974 it became obvious that in future this would no longer automatically be the case. This will have to lead to a revision of the financing policy in co-operation with the Ministry and the research institutes concerned. The plans developed for research programming — cf par. 3.3 — and adaption of the subsidy-system with regard to institutes under consideration, could also contribute to this objective. The intended adaption of the subsidy-system focusses on a form of financing of institute-executed research, guaranteeing both a greater extent of continuity of S.V.O.-subsidised educational research and legal status of the researchers concerned, than was possible within the former system of ad hoc project-financing. A study concerning this problem resulting in a note will be presented to the Board of the Foundation in 1975.

In the previous paragraph the reorganisation of the bureau was already mentioned. The nominal constitution is included in chapter 9.

3. S.V.O. activities

3.1. Project management

In 1974 the number of projects in progress was 120, 31 of which were granted subsidy during that year.

The projects are classified according to the levels of education to which they pertain. These are:

I. Infant education; II. Integration of infant and pre-primary education; III. Pre-primary education; IV. Integration of pre-primary and primary education; V. Primary education; VI. Special education; VII. Integration of primary and secondary education; VIII. Secondary education; IX. Vocational training (all levels) excl. teacher training; X. Secondary education (unspecified); XI. Education for the 3 to 4 up till 16 year-old children; XII. Teacher training incl. in-service training; XIII. Education for the working young people; XIV. University education; XV. Extra-institutional education; XVI. Various types of schools, i.e. unspecified.

For the subdivision according to themes of investigation the reader is refered to chapter 6: Project analysis.

In 1974 a total number of 42 applications for subsidy for new projects were considered, amongst which were 2 revised applications. Of these, 29 were granted, 9 rejected and 2 held up for re-consideration. Furthermore, 22 applications for continued subsidy, 24 requests for sequel research and 28 for the financing of additional research on projects in progress or shifts in original estimates were taken into consideration. On projects subsidised by the Foundation, 78 interim reports and 35 final reports were submitted.

3.2. Supplementary financing

As mentioned in the annual report 1973 the granting of supplementary financing is to the effect that institutes under consideration are to be allowed extra subsidy under certain conditions for activities executed in the perspective of the planning, preparation and internal co-ordination of S.V.O.-subsidised projects. On the basis of this regulation, subsidies were granted four times during 1974.

3.3. Programming of research and development activities

From 1972 onwards the main action regarding programming of educational research was the initiation and external execution of a number of preparatory studies on principal problems in pre-school, elementary and continued education. Mid 1974 meanwhile 6 of these studies were in the process of execution. Due to problems concerning function and objectives of these studies, the Board decided — on the basis of a note compiled by the bureau — to adapt and confine the current preparatory studies as much as would be feasible to so called trend studies. The start of new, similar studies was postponed pending developments in the Working Group Programming, which was formed in April 1974. In this Working Group several "external specialists" and members of the S.V.O.-staff participate. In conformity with the board decision mentioned above, the bureau started discussion rounds in order to arrive at adaption of these preparatory studies.

3.4. Experimental dissemination of project results

From 1970 onwards S.V.O. was actually concerned with problems regarding the dissemination of research and development products to educational practice. Experience acquired in the previous four years called for a closer reflection in a wide context, particularly with the innovation institutions, in order to establish what solutions could be found with regard to problems of both an educational context and education-structural nature.
Consultation with the "Contactorgaan voor de innovatie van het onderwijs" (C.I.O.) — in which the three national Pedagogical Centres and the Work Association of local and regional educational advisory centres are participating — resulted in three resolutions, viz.:

— a S.V.O.-representative is, for the time being for a period of one year, to attend C.I.O.-meetings as an observer;
— in case of consideration of subsidy applications for appropriate projects, C.I.O. is to be consulted in the capacity of external advisor;
— on the basis of a listing of projects in progress, to be provided by S.V.O., C.I.O. will consider possible participation in respect of an eventual dissemination of project results.

3.5. Research in connection with experiments

To support experiments in the national sector of participation education for the working young people, in the fall of 1973 the Research Group Participation Education was formed; its activities are financed by S.V.O. Mid 1974 the Minister of Education and Sciences was advised on the plan of action for the school-year 1974/75 meanwhile drafted by this group.
In spring 1974 the first contacts took place with the Innovation Committees for elementary education and the middle school set up by the Minister, and information on current research in these educational sectors, as available in the S.V.O.-bureau, was supplied. Deliberations on an official level took place during the fall 1974 between the Ministry and the S.V.O.-staff with regard to the place and functioning of research within the context of national innovative projects for elementary education and middle school. It was decided to also involve in these negotiations the Innovation Committees concerned, some representatives of research institutes, and the co-ordinator of the Research Group Participation Education.

3.6. Documentation and information

During the year under review the Committee for Documentation of Educational Research — for the composition of which is refered to chapter 9: S.V.O.-organisation and committees — compiled and forwarded to subscribers 100 abstracts from selected periodical articles, reports, theses and other publications. Among these are 10 abstracts from Belgian periodical articles, published within the context of the co-operation with the Dutch speaking part of Belgium (cf. the previous annual report).
In 1974 the fourth volume comprising four issues, and a supplement, of the information bulletin O-vier (the four O's in the title represent the Dutch abbreviations

for Research, Development and Dissemination in Education on which this bulletin reports) were published. This bulletin aims at the provision of information without interpretations or comments, and is intended for those directly or indirectly involved in educational research, development and dissemination activities.
The experimental period during which the publication of the "Memoreeks Onderwijsresearch" (Series of Memoranda on Educational Research) was financed by S.V.O., was terminated in the year under review. During this period, running from June 1973 tot July 1974, seven issues were published. Discussion on this topic resulted in the decision to establish a periodical for educational research in continuation of the Memoreeks. An application for subsidy from the circle of the originators regarding publication of such a periodical during a period as yet to be decided upon, would be prepared.

3.7. Requests for advice

1. At the request of the director of the Academy of Architecture of Tilburg, advice was given on the ways in which the problem of the identity of Academies of Architecture and their position within the Dutch educational system could best be investigated.
2. A critical comment relevant to his note on the "Foundation for Curriculum Development" to be established was submitted to the Minister of Education and Sciences.
3. Furthermore a comment on the note of the Education Committee of the O.E.C.D. in Paris: "Policies for Innovation and Research and Development in Education", dated November 1973, was forwarded to the Minister of Education and Sciences.
4. At the request of the Minister of Education and Sciences S.V.O. co-operated with the Verkenningscommissie Onderwijsresearch (Exploration Committee for Educational Research) which was established by him. In consultation with this Committee the questionnaire to be used in their investigation was also made subservient to the collection of data concerning the current status of educational research in our country during the period September 1972-September 1974 on behalf of an inventory of research and development work that is drawn up every two years in countries affiliated with the Council of Europe; S.V.O. is responsible for the Dutch contribution to this survey.
5. The final report of the study concerning the problems related to a possible lowering of the admission age for pre-school education was presented to the Minister of Education and Sciences.
6. From the Minister a request was received to formulate proposals with regard to improvement of the finance system for the promotion of educational research (cf. chapter 2: General affairs.)
7. Answers to a number of "Questions on the organisation of science policy" were forwarded to the Minister concerned.
8. A critical judgement was proffered on a note compiled by the Working Group for the Organisation of Research regarding Art Education.

9. At the request of the Minister of Education and Sciences his discussion note: "Towards a structure for the development and innovation of primary and secondary education" was commented upon.
10. Also at the request of the Minister advice was given on the plan of action July 1974/July 1975 drafted by the Research Group Participation Education (cf. par. 3.5).
11. The Minister requested to appoint a S.V.O.-representative in the "Advisory Group for Educational Appliances" established by him. In spite of the fact that very few tangible data are available from research in this field, as was said to the Minister, the request was carried into effect.
12. At the request of regular Meeting of Institutes (c.f. par. 1) the Minister's attention was drawn to the course of affairs in the evaluation of research activities initiated by the Minister in the new teacher training programmes. A proposal was formulated concerning the way in which policy research of such a nature might best be prepared, planned and executed involving S.V.O. and the regular Meeting of Institutes.
13. An elaborate critical contemplation regarding the Draft Regulations of the newly established Foundation for Curriculum Development was presented to the Members of the Permanent Committee of the Second Chamber of Parliament and to the Minister of Education and Sciences.

3.8. International affairs

In the contacts maintained with the Centre for Educational Research and Innovation (C.E.R.I.) of the O.E.C.D., Paris, principal emphasis during 1974 was put on participation in the activities of the Centre for International Management Training for Educational Change (I.M.T.E.C.), Oslo. The steering group functioning for our country arranged in 1974 for participation in courses held in Lofthus (Norway), Sèvres (France) and Dokka (Norway) by respectively four, two and again two Dutchmen from the circles of innovation, training, research and administration.
Furthermore extensive deliberations concerning a Dutch follow up to the IMTEC-courses took place. This was not yet realised as there was no clear insight in the purpose of such courses. It was decided to draw-up first an inventory of management problems that are at stake in the process of educational change.
As to the international co-operation within the context of the Committee for Educational Research of the Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe, Strassbourg, France, a reference is made to the S.V.O. publication: "Educational Research in the Netherlands, September 1970-September 1972", that appeared at the beginning of 1974. Preparations with regard to the sequel to this publication were started at the end of 1974 (cf. par. 7 of this chapter, item 4).
In the same context the initiative taken by the last mentioned Committee with regard to the development of a new system for educational documentation, is noteworthy. In this so called Eudised-project a start is made on an experimental basis in the field of educational research, in which the head of the Service for Documentation and Information of the S.V.O.-bureau participated.
As in previous years, various researchers participated, with financial aid from S.V.O., in other international activities in the field of research and development work (cf. chapter 5, par. 4: List of congresses, conferences and study tours).

4. Financial administration

For the year 1974 government subsidy to our Foundation amounted to DFls. 10,493,000.—; a total amount of DFls. 7,167,742.— was spent on research and development activities.

The review of project financing comprises two parts, viz.:

1. review of subsidy granted per sector of education from the start of the S.V.O. in 1966 and onwards;
2. annual expenditures of each financed project in progress during 1974, arranged according to types of education (cf. par. 3.1.).

5. Review of projects subsidised in 1974

Project categories are 1) research projects; 2) programming projects; 3) experimental innovation projects; 4) participation education projects; 5) congresses, conferences and study tours; 6) theses and publications.

The following data are given per project in the corresponding columns.

a) S.V.O. registration number;
b) name(s) of institute(s) and of individual(s) to which subsidy was granted;
c) title of the project;
d) name(s) of institute(s) and/or persons charged with the execution;
e) planned duration of the project;
f) the date on which the final report was submitted;
g) publications resulting from the project;
h) type(s) of education which formed the subject of investigation;
i) additional remarks.

6. Project analysis

In order to obtain a better insight in the nature of objects of research a quantitative analysis was made of the number of projects — completed and in progress — financed by the Foundation from 1966 through 1974, starting from four angles of incidence:

a. types of schools, or levels of education to which the projects pertain (table I);
b. themes of investigation: curriculum components, organisation of the school, etc. (table II);
c. content matters which formed the subject of investigation: instrumental subject matters (arithmetic, mathematics, mother tongue, foreign language, etc.), expressive education, etc. (table III);
d. relevancy to the school practice: directly or non-directly applicable in the schools (table IV).

Tables V to X inclusive indicate a cross relation between the four dimensions.

7. **Reports on current projects**

The concise reports on six projects financed by the Foundation are compiled by the project leaders. They relate to projects of various types of research executed in 1974, and to be continued in 1975.

8. **Survey of final reports submitted in 1974**

A total of 35 final reports on projects financed by S.V.O. were submitted.
In this survey the S.V.O.-registration number, project title and the name of the author(s) of the report are mentioned.

9. **Organisation**

This chapter supplies data on the composition of

— the present Board of S.V.O.;
— the bureau of the Foundation;
— the Committee for Documentation of Educational Research;
— the Editing Committee Information Bulletin O-vier;
— the National Steering Group I.M.T.E.C.;
— the Working Group Educational Research Programming;
— the „regular" Meeting of Institutes.

10. **Publications**

This chapter concludes the annual report by giving a summary of the publications issued by the Foundation up to and including the year 1974 followed by a survey of "products" obtained from research and development activities financed by the Foundation and directly applicable in practice.